

İSTANBUL
UNIVERSITY
P R E S S

İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi
Journal of Administrative Law and Administrative Sciences,
IUIHID 2025, (24): 1–23

<https://doi.org/10.26650/ihid.24.003>

Başvuru | Submitted 02.09.2025

Revizyon Talebi | Revision Requested 09.10.2025

Son Revizyon | Last Revision Received 11.12.2025

Kabul | Accepted 12.12.2025

İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi

Journal of Administrative Law and Administrative Sciences

Araştırma Makalesi | Research Article

🔓 Açık Erişim | Open Access

Uzay Hukuku ile İdare Hukuku Arasındaki Yakın İlişki ve Türk İdare Hukuku Açısından Uzay Faaliyetleri

Close Link Between Space Law and Administrative Law and Space Activities in terms of Turkish Administrative Law

Sezin Öztoprak¹

¹ İzmir Demokrasi Üniversitesi, Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

Öz

Uzay faaliyetleri, tüm Dünya’da gelişen teknoloji çerçevesinde sürekli gelişmekte ve değişmektedir. Uzay faaliyetlerindeki değişime bağlı olarak, uzay hukuku da değişime uğramaktadır. Uzay hukuku, ilk olarak uluslararası hukukun alt dalı olarak ortaya çıkmıştır. Günümüzde ise, uzay hukuku idare hukukunu daha çok ilgilendiren bir hukuk dalı olmaya başlamıştır. Uzay hukuku ile idare hukuku arasındaki bağlantının temelini, uzay faaliyetlerinin hukuki rejiminde izin ve denetim sisteminin benimsenmiş olması oluşturmaktadır. Bu sistem hem Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan uluslararası antlaşma hükümlerinde hem de devletlerin ulusal kanunlarında yer almaktadır. Buna ek olarak, uzay faaliyetleri bir taraftan kamu yararını ilgilendiren, diğer taraftan ise içerdiği tehlikeler sebebiyle dikkatle ele alınması gereken faaliyetlerdir. Uzay faaliyetlerinin bu özellikleri de söz konusu faaliyetlerin kamu hizmetlerinin hukuki rejimi içinde ele alınmasını gerektirmektedir. Türkiye de son yıllarda uzay faaliyetleri ile ilgili önemli adımlar atmaya başlamıştır. 2018 yılında Türkiye Uzay Ajansının kurulması ve uzay faaliyetleri hususunda diğer devletlerle benzer düzenlemelere yer verilmesi oldukça önemlidir. Bununla birlikte, söz konusu düzenlemeler Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile yapılmış olup, Türkiye’de henüz bir uzay kanunu bulunmamaktadır. Uzay faaliyetleri ile ilgili olarak diğer devletlerdeki gelişimi yakalayabilmek için, uzay faaliyetlerinin ayrıntılarıyla düzenlendiği bir kanun hazırlığına başlanması oldukça önemlidir. Türkiye’de Türkiye Uzay Ajansına ek olarak uzay faaliyetleri ile ilgili diğer kurumların kamusal niteliği ve Türk idare hukuku kuralları açısından uzay faaliyetlerine bakıldığında da uzay faaliyetlerinin idare hukuku ile yakın ilişkisi görülmektedir.

Abstract

Space activities permanently improve and change within advancing technology around the world. Due to the change in space activities, space law undergoes change, too. Space law first emerged as a part of international law. Nowadays, space law has begun to be a branch of law regarding administrative law mostly. Accepting license and auditing systems in the legal regime of space activities underlie the connection between space law and administrative law. This system takes part in clauses of international treaties designed by United Nations and states’ national codes. Additionally, on the one hand, space activities are activities of public interest, and on the other hand, they are activities which must be treated carefully because of their danger. These properties of space activities also necessitate treating these activities in the regime of public services. Türkiye have begun taking important steps related with space activities in recent years. Establishing the Turkish Space Agency in 2018 and making arrangements similar to other states are quite important. However, subject arrangements have been made by Presidential decree, and there is no space code in Türkiye yet. Beginning a preparation of code in which space activities will be regulated in detail to be able to catch the development regarding space activities in other states is very important. The close link between space activities and administrative law can also be seen when we look at space activities in terms of

Atıf | Citation: Öztoprak, S. (2025). Uzay Hukuku ile İdare Hukuku Arasındaki Yakın İlişki ve Türk İdare Hukuku Açısından Uzay Faaliyetleri. *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi–Journal of Administrative Law and Administrative Sciences*, (24), 1–23. <https://doi.org/10.26650/ihid.24.003>

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

© 2025. Öztoprak, S.

Sorumlu Yazar | Corresponding author: Sezin Öztoprak sezin.oztoprak@idu.edu.tr

İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi–Journal of Administrative Law and Administrative Sciences

<https://iuihid.istanbul.edu.tr/>

ISSN: 1303-8818 • e-ISSN: 2687-2897

the public nature of the other establishments related to space activities in addition to the Turkish Space Agency and Turkish administrative law rules in Türkiye.

Anahtar Kelimeler Uzay Çağı • Kamu Hizmeti • Türkiye Uzay Ajansı • Lisans • Yetkilendirme

Keywords Space Age • Public Service • Turkish Space Agency • License • Authorization

Giriş

Uzay faaliyetleri, insanların gökyüzünü gözlemlemeleri sonucu gördükleri gök cisimlerine ve evren hakkındaki bilinmezliklere duydukları merak ile başlamış olup, bu faaliyetler ilk çağa kadar götürülebilir. Ancak, bu hususta esas gelişme Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) tarafından 1957’de Sputnik-I uydusunun fırlatılması ile başlamış olup bu tarih “Uzay Çağı”nın başlangıcı olmuştur. Uzay çağının başlamasıyla birlikte Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve SSCB arasında adeta bir yarış başlamış ve bu yarış tarihe “Uzay Yarışı”olarak geçmiştir. Bu iki ülke özellikle 1990’lı yılların sonlarına kadar, uzay faaliyetlerinde başı çeken ülkeler olmuştur. Günümüzde de bu iki ülkenin oldukça önemli uzay faaliyetleri bulunsada diğer devletler de uzay teknolojileri konusunda önemli adımlar atmaya başlamışlardır. 1957 yılında başlayan uzay çağı, eş zamanlı olarak Birleşmiş Milletler düzeyinde uluslararası düzenlemeler yapılmasını da beraberinde getirmiş ve böylece uzay hukuku uluslararası hukukun bir alt dalı olarak ortaya çıkmıştır. Ancak zamanla, gerek Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan ve Türkiye’nin de tümünü imzalamış olduğu uzaya ilişkin beş temel uluslararası antlaşma gerek devletlerin ulusal düzeyde yapmış oldukları uzaya ilişkin kanun hükümleri dikkate alındığında, uzay hukukunun giderek idare hukukuna yaklaştığı görülmeye başlanmıştır. Diğer yandan, uzay faaliyetlerinin hem uzayın keşfine yönelik bir dizi faaliyeti içermesi, hem de bu faaliyetler sırasında ortaya çıkan teknolojinin diğer kamu hizmeti alanlarını da yakından ilgilendirmesi, ayrıca her ne kadar uzay faaliyetlerinde özel sektörün yeri giderek artmaya başlamış olsa da Dünya’da uzay faaliyetleri açısından temel aktörlerin devlet kurumları olan uzay ajansları olmaları, söz konusu faaliyetlerin kamu hizmeti kavramı ile yakın ilişkisini de ortaya koymaktadır. Bu sebeple, iki bölüm altında incelenecek olan bu çalışmanın ilk bölümünde, genel olarak uzay faaliyetlerinde ve uzay hukukunda yaşanan gelişim ve dönüşüm çerçevesinde ve bu faaliyetlerin niteliği gereği idare hukukunun önemi ortaya konmaya çalışılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Türkiye’deki uzay faaliyetleri mercek altına alınacaktır. Türkiye uzay faaliyetleri hususunda Dünya’da başta gelen devletler arasında yer almasada özellikle 2018 yılında Türkiye Uzay Ajansının kurulmuş olması ve bu yönde yapılan düzenlemeler ile uzay faaliyetleri hususundaki gelişmeleri yakalayabilmek için önemli bir adım atmıştır. Kaldı ki, daha önceden kurulmuş olup günümüzde de faaliyetlerine devam eden TÜBİTAK Uzay Teknolojileri Araştırma Enstitüsü, TUSAŞ Havacılık ve Uzay Sanayi A.Ş. ve Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme A.Ş. de Türkiye’de uzay faaliyetleri açısından önemli kurumlar olup, çalışmanın ikinci bölümünde öncelikle bu kurumların kamusal niteliği açıklanacak, ardından Türk idare hukuku açısından uzay faaliyetlerinin hukuki niteliği konusunda değerlendirmelere yer verilecektir.

Son olarak, bu çalışmanın amacı, uzay hukukunun giderek idare hukukunu daha çok ilgilendiren bir hukuk dalı olmaya başlamış olması dolayısıyla idare hukuku açısından bu alana genel bir çerçeve sunmak ve uzay faaliyetlerinin tüm kamu hizmeti alanlarını yakından ilgilendiren niteliğinin ortaya konmak istenmesidir.

I. Uzay Faaliyetlerinde ve Uzay Hukukunda Yaşanan Gelişim ve Dönüşümde İdare Hukuku İlke ve Kurallarının Önemi

A. Geçmişten Günümüze Uzay Faaliyetleri ve Uzay Ajanslarının Rolü: “Kamu Hizmeti Hukuki Rejiminin Uygulanması Gerekliliği”

İnsanlık tarihinde, gökyüzüne ve uzaya olan ilgi antikçağ astronomlarına kadar uzanmakta olup, astronomi ilk bilimlerden biri olarak kabul edilmektedir¹. Antikçağdan günümüze kadar gelişen teknoloji çerçevesinde uzayla ilgili keşfedilenler de giderek artmış ve artmaya devam etmektedir. Öte yandan, aslında antikçağ astronomları ile modern çağ astronomlarının yaptıklarının tamamen aynı olduğu, bir başka ifade ile her ikisinin de görebildikleri çerçevesinde evrenin modellerini inşa ettikleri belirtilmektedir². Gerçekten de insanlar gökyüzünde yaptıkları gözlemler sonucu, birçok gök cismini keşfetmiş ve bu keşiflerden yola çıkarak günümüzde dahi geçerli kabul edilen evrensel ilkelere ulaşmıştır. Örneğin Edwin Hubble 1924 yılında, evrenin sadece samanyolundan ibaret olmadığını ve-günümüzde sayılarının iki trilyon olduğu tahmin edilen- aralarında çok büyük uzay boşlukları bulunan farklı farklı galaksilerden oluştuğunu, Kaliforniya Wilson Dağı Gözlemevinden yaptığı gözlemler sonucu keşfetmiştir. Hubble, gözlemlerine devam ederek, 1929 yılında uzayın sürekli olarak genişlemekte olduğunu ortaya koyan çalışmalara imza atmıştır³.

Böylece, uzay faaliyetleri temelde insanların uzayı keşfetme isteğiyle ile başlamış ve 20. yüzyılda insanlar uzaya ulaşabilmiştir⁴. Bu sürecin başlangıcı, 4 Ekim 1957’de SSCB’nin Sputnik-I uydusunu Dünya yörüngesine fırlatmasıdır. Bu tarihten sonra, uzay faaliyetlerinde dönüm noktası olarak sayılabilecek faaliyetler, 1998 yılında ABD Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi (NASA), Rusya Federal Uzay Ajansı (ROSCOSMOS), Japonya Uzay Araştırma Ajansı (JAXA), Avrupa Uzay Ajansı (ESA) ve Kanada Uzay Ajansı (CSA) tarafından işletilen Uluslararası Uzay İstasyonu’nun (ISS) fırlatılmaya başlanmasına kadar⁵, “uzay yarışı” olarak adlandırılan dönemin başlıca aktörleri olan SSCB ve ABD tarafından gerçekleştirilmiştir⁶. Günümüzde ABD ve Rusya uzay çalışmaları hususunda hâlâ ilk sıralarda yer alan ülkelerdir, ancak Fransa, Kanada, Japonya, Çin, Hindistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelerin de oldukça önemli uzay çalışmaları bulunmaktadır⁷. Örneğin, 2007’de Japonya (Selene) ve Çin (Chang’e 1) tarafından ilk kez ay yörüngesine uydu gönderilmiş, 2013’te Hindistan tarafından Mars yörüngesine uydu (Mangalyaan) gönderilmiştir⁸. Günümüzde ayrıca, 25 Aralık 2021’de Dünya’dan 1,5 milyon kilometre uzağa fırlatılan ve Güneş’in yörüngesinde dönmekte olan James Webb Uzay Teleskobu, uzayın keşfi doğrultusunda atılan en önemli adımlardan biri olarak gösterilebilir⁹. 1990 yılında fırlatılıp, Dünya’nın etrafında dönmekte olan Hubble Uzay Teleskobu birçok gök cisminin keşfedilmesini sağlayan¹⁰ ve insanlığın evrene bakışını değiştirdiği kabul edilen bir teleskop iken¹¹, Dünya’dan uzağa fırlatılan James

¹Tom Jackson, (İngilizce aslından çeviren: Cemre Ömürsuyu Seyis), Editör: Ümran Özbalcı, *Bilimin Kısa Öyküsü*, (Hep Kitap 2022) 12.

²Jackson (n 1) 12.

³Jackson (n 1) 132.

⁴Milli Uzay Programı Strateji Belgesi 2022-2030, (Türkiye Uzay Ajansı 2022) 6.

⁵<<https://www.nasa.gov/reference/international-space-station>> Erişim Tarihi 15.08.2025; Milli Uzay Programı Strateji Belgesi 2022-2030, (Türkiye Uzay Ajansı 2022) 15, 51.

⁶Seha L. Meray, *Uzay ve Milletlerarası Hukuk*, (Ankara Üniversitesi Basımevi 1964) 11; Milli Uzay Programı Strateji Belgesi 2022-2030, (Türkiye Uzay Ajansı 2022) 13.

⁷Milli Uzay Programı Strateji Belgesi 2022-2030, (Türkiye Uzay Ajansı 2022) 13, 15.

⁸Milli Uzay Programı Strateji Belgesi 2022-2030, (Türkiye Uzay Ajansı 2022) 15.

⁹<<https://science.nasa.gov/mission/webb/>> Erişim Tarihi 15.08.2025.

¹⁰Milli Uzay Programı Strateji Belgesi 2022-2030, (Türkiye Uzay Ajansı 2022) 14.

¹¹<<https://science.nasa.gov/mission/hubble>> Erişim Tarihi 15.08.2025.

Webb teleskobunun evrene dair çok daha çarpıcı keşifler yapması beklenmektedir¹².

Böylece, 1957 yılında Sputnik-I'nın Dünya dışına fırlatılmasıyla başlayan süreçte; insanlık Dünya dışına da çıkmayı başararak¹³ Dünya dışındaki gök cisimlerinden Ay'a ayak basmış¹⁴, Güneş¹⁵, Mars¹⁶, Venüs¹⁷, Jüpiter'e¹⁸ ulaşmış, Dünya dışındaki gök cisimlerinden Dünya'ya örnekler getirmiştir¹⁹.

İnsanların evrende yalnız olup olmadıklarına ve evrenin nasıl oluştuğuna ilişkin merakı sonucu başlayan uzay faaliyetleri, sadece uzayın keşfini değil Dünya'da insanlara sunulacak başka hizmetlerin de yolunu açmıştır²⁰. Uzayın keşfi için geliştirilen birçok teknoloji günlük hayatlarımızın başka alanlarında da kullanılmaya başlanmıştır. Örneğin, kalp nakli olacak hastalarda kullanılan yapay kalp destek cihazı, roketlerin motorlarında yer alan akışkanların hareketlerinin simüle edilmesi sonucu tasarlanmıştır²¹.

Ayrıca, günümüzde, yörüngede çok sayıda uydu bulunmakta olup, uzay faaliyetleri sadece uzayın keşfi amacıyla değil, uzayın keşfedilmesinin yanı sıra insanların günlük hayatlarına dokunan sonuçları da sağlayan faaliyetlere dönüşmüştür. Bu faaliyetler arasında televizyon yayıncılığı, internet, telefon hizmetleri, uzay araçları aracılığıyla yeryüzünün izlenmesi, navigasyon uyduları sayesinde ulaşım uygulamaları, şehir-cilik ve tarım gibi alanlarda sağlanan hizmetler gösterilebilir²². Yine, uydular aracılığıyla küresel ısınma ve iklim değişikliğinin Dünya üzerindeki etkileri tespit edilebilmekte, hava, su ve toprak kirliliği ölçülebilmekte, biyoçeşitlilik ve yaban hayatı hakkında önemli bilgilere ulaşılabilen²³, böylece uzay faaliyetlerinin çevrenin korunması açısından da önemli bir rolü bulunmaktadır. Uzay madenciliği de uzay faaliyetleri sonucu açılan bir başka faaliyet alanıdır²⁴. Bununla birlikte, uzay faaliyetlerinin bilimsel keşifler sağlayan yönü de günümüzde hızla ilerlemeye devam etmektedir. Bu doğrultuda, uydular, uzay araçları, keşif robotları ve teleskoplardan elde edilen verilerle evren hakkında çok sayıda bilgi edinebilmektedir. Örneğin, Cassini uzay aracı tarafından Satürn'ün uydusu Enceladus'ta yer altı okyanusu keşfedilmiş; 2018 ve 2020 yıllarında ise, Chandrayaan-1 ve Sofia tarafından Ay'da suyun varlığına ilişkin kanıtlar elde edilmiştir²⁵.

Bu şekilde açıklanabilecek olan uzay faaliyetleri, günümüzde temel olarak uzay ajansları aracılığıyla yürütülmekte olup, bu ajanslar gelişmiş birçok ülkede 2. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulmaya başlanmıştır.

¹²<<https://science.nasa.gov/mission/webb>> Erişim Tarihi 15.08.2025.

¹³12 Nisan 1961'de Sovyet kozmonot Yuri Gagarin tarafından ilk insanlı uzay uçuşu gerçekleştirilmiştir; 16 Haziran 1963'te ise Sovyet kadın kozmonot Valentina Tereşkova Vostok-6 ile Dünya yörüngesine fırlatılmış, böylece uzaya giden ilk kadın olmuştur; <<https://www.unoosa.org/oosa/en/timeline/index.html>> Erişim Tarihi 06.08.2025.

¹⁴21 Temmuz 1969'da Amerikalı astronot Neil Armstrong, Ay'a ilk kez ayak basan insan olmuştur; <<https://www.unoosa.org/oosa/en/timeline/index.html>> Erişim Tarihi 06.08.2025.

¹⁵1959 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından fırlatılan Pioneer- 4 güneşin yörüngesine girmiştir; Milli Uzay Programı Strateji Belgesi 2022-2030, (Türkiye Uzay Ajansı 2022) 14.

¹⁶1971'de ABD tarafından Mariner 9 uzay aracı fırlatılmış ve Mars yörüngesine yerleşmiştir, bundan kısa süre sonra ise SSCB tarafından gönderilen Mars-3 Mars yüzeyine iniş yapmıştır; Selçuk Topal, 'Güneş Sistemini Tanıyalım: Mars', (2023) Bilim Genç; <<https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/gunes-sistemini-taniyalim-mars>> Erişim Tarihi 10.08.2025.

¹⁷Venera-7 15 Aralık 1970'de Venüs'e inen ilk uzay aracı olmuştur; <<https://www.unoosa.org/oosa/en/timeline/index.html>> Erişim Tarihi 06.08.2025.

¹⁸1972'de fırlatılan Pioneer-10, Jüpiter'in yanından geçen ilk uzay aracıdır; <<https://www.unoosa.org/oosa/en/timeline/index.html>> Erişim Tarihi 06.08.2025. Pioneer-10 ayrıca, Satürn'ün ve Neptün'ün yörüngesini de geçmiştir; <<https://science.nasa.gov/mission/pioneer-10/>> Erişim Tarihi 15.08.2025.

¹⁹2014'te Japon uzay aracı Hayabusa-2 Ryugu asteroidinden ve 2020'de Çin uzay aracı Chang'e 5 Ay yüzeyinden numune alarak Dünya'ya getirmişlerdir; Milli Uzay Programı Strateji Belgesi 2022-2030, (Türkiye Uzay Ajansı 2022) 15.

²⁰Tuba Sarıgül, 'Neden Uzaya Gidiyoruz?' (Mart 2024) Tübitak Bilim ve Teknik Dergisi 35, 34-39.

²¹Sarıgül (n 20) 36.

²²Milli Uzay Programı Strateji Belgesi 2022-2030, (Türkiye Uzay Ajansı 2022) 6.

²³Sarıgül (n 20) 36.

²⁴Bu hususta bkz. Deniz Doğan, 'Uzay Madenciliğinin Hukuki Boyutu', İzmir Bakırçay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi 2022).

²⁵Sarıgül (n 20) 37.

Günümüzde ise, söz konusu uzay ajanslarının yanında özel sektör de fırlatma üsleri işleterek, fırlatma ve uzay araçları üreterek ve bağlantılı hizmetleri sunarak uzay faaliyetleri yürütmeye başlamıştır²⁶. Gerçekten, uzay faaliyetlerini ilk olarak devletler üstlenmiş ancak zamanla özel sektör de bu alanda faaliyet göstermeye başlamıştır. Bu hususta verilebilecek en iyi örneklerden biri, kuşkusuz ABD ve bu devletin uzay ajansı olan NASA'dır. NASA, 1957'de SSCB tarafından Sputnik-I'nın ve 1958'de ABD'nin ilk uydusu olan Explorer-I'nın fırlatılmasının ardından aynı yıl içinde kurulmuş ve özel sektör de uzay faaliyetleri içinde yer almıştır²⁷. Bunlar arasında günümüzde herkes tarafından bilinen Blue Origin ve SpaceX gibi şirketlerin oldukça önemli uzay faaliyetleri bulunsa da bu şirketlerin faaliyetlerinin birçoğunda NASA ile iş birliği yapmaları gerekliliği devam etmektedir²⁸. Böylece, aşağıda daha ayrıntılı açıklanacağı gibi özel sektörün uzay faaliyetleri açısından ikincil nitelikte kaldığını ve uluslararası düzeyde uzay faaliyetlerinin yürütüldüğü temel kurumların devlet kurumu niteliğinde olan uzay ajansları olmaya devam ettiğini söylemek mümkündür ve bu durum ilk bakışta, uzay faaliyetlerinin kamu hizmeti niteliği ağır basan faaliyetler olduğu izlenimini vermektedir. Kaldı ki, uzay ajanslarının genel özellikleri arasında, *"Ülkelerin en üst düzeyde politika ve koordinasyon organları"* olmaları da gösterilmektedir²⁹.

Sonuç olarak; günümüzde uzay faaliyetleri, uzayın keşfine ek olarak çok sayıda kamu hizmetini de uzayın keşfine yönelik geliştirilen teknolojilerin kamu hizmetleri alanında da kullanılması ya da yörüngedeki uydular aracılığıyla Dünya'daki kamu hizmeti alanlarına yönelik tespitler sağlamak yoluyla- yakından ilgilendirmekte; ayrıca uzayın keşfi ile şekillenen, uzay madenciliği gibi yeni kamu hizmeti alanlarını kapsamaktadır. Ayrıca uzay faaliyetleri sonucunda olabilecekler hakkında tam bir öngörünün mümkün olmaması, bu faaliyetler sırasında çok daha dikkatli ve özenli olunmasını gerektirmektedir. Zira, bu faaliyetlerin yeryüzü açısından çevreye zarar verme ihtimali olduğu gibi, Dünya dışına fırlatılan uzay araçlarının sayısının giderek fazlalaşmasının da Dünya'ya, insanlara ya da genel olarak evrene olan risklerinin çok iyi analiz edilmesi gerektiği kuşkusuzdur. Ayrıca, uzayın keşfi sonrası ulusal güvenlikle ilgili oluşabilecek tehlikeleri bertaraf etmek için de devletin bu alanda temel kontrolü sağlaması gerekmektedir³⁰. Bunun yanında, söz konusu faaliyetlerin oldukça yüksek maliyetler gerektirmesi, uzay faaliyetlerinin tüm Dünya devletlerinde özel sektör tarafından da yerine getirilmeye başlanmasının yolunu açmıştır. Tüm bu sebeplerle, ister Anglo-Sakson hukukuna tabi ve ayrı bir idare hukuku bulunmayan devletler, ister ayrı bir idare hukuku bulunan Kara Avrupası ülkeleri olsun, tüm Dünya devletleri uzay faaliyetleri ile ilgili olarak, aşağıda (I/B) açıklanacağı gibi idare hukukunda kamu hizmetinin ruhsat usulüyle özel hukuk kişilerine gördürülmesi usulüne yakından benzeyen usuller benimsemişlerdir. Bu açılardan değerlendirme yapıldığında, uzay faaliyetlerinin tüm Dünya'da kamu hizmetlerinin hukuki rejimine tabi tutulması, kamu yararının hatta kamu yararını aşar şekilde genel olarak insanlığın ve canlılığın yararının sağlanmasının gereğidir.

B. Uzay Hukukunun Doğuşu, Gelişimi ve Dönüşümü: Uluslararası Hukuktan Uzay İdare Hukukuna

Uzay faaliyetleri ilk olarak uluslararası hukuku yakından ilgilendiren faaliyetler olarak ortaya çıkmış ve buna bağlı olarak da uzay hukuku uluslararası hukukun alt dalı olarak uluslararası sözleşmelerin kaynaklık

²⁶ Milli Uzay Programı Strateji Belgesi 2022-2030, (Türkiye Uzay Ajansı 2022) 6.

²⁷ Darija Maraš ve Miloš Dangubić, 'Cooperation Between Government Agencies and Private Companies in Space: The Case of the United States', (2022)20(2-3) *Astropolitics*, 228, 226-237.

²⁸ Maraš ve Dangubić (n 27) 226.

²⁹ M. Ali Alpar, *Uzay Ajansları*, (TÜBİTAK Türkiye Bilimler Akademisi Forumu No: 17 2002) 24.

³⁰ Uzay faaliyetlerinde devletin yönetici rolünün önemi ve uzay faaliyetlerinin kamu yararına hizmet eden yönü hakkında bkz. *Evolution of the Role of Space Agencies*, Full Report (2019) (European Space Policy Institute (ESPI) Yazarlar: Matteo Tugnoli ve Leyton Wells,) 22.

ettiği ancak günümüzde ulusal düzenlemelerin de çoğaldığı bir hukuk dalı olmaya başlamıştır³¹.

Uzay faaliyetlerine ilişkin olarak uluslararası düzeydeki uzay hukuku düzenlemeleri ilk olarak BM tarafından gerçekleştirilmiştir³². Bu doğrultuda, 13 Aralık 1958’de BM “*Uzayın Barışçıl Kullanımı Sorunu*” isimli kararı almış ve aynı tarihte Birleşmiş Milletler Dış Uzayın Barışçıl Amaçlarla Kullanımları Geçici Komitesini (*Ad Hoc Committee on the Peaceful Uses of Outer Space*) kurmuştur³³. 12 Aralık 1959 tarihinde BM Dış Uzayın Barışçıl Amaçlarla Kullanımları Geçici Komitesi BM’nin daimî organı olarak UNCOPUOS olarak adlandırılmaya başlanmıştır³⁴. 13 Aralık 1963’te, BM tarafından “*Devletlerin Uzayın Keşfi ve Kullanımına İlişkin Faaliyetlerini Düzenleyen Hukuki İlkelerin Bildirgesi*” kabul edilerek, uzay hukukunun temelleri atılmıştır³⁵. Bu bildirgenin ardından ise, BM öncülüğünde uzay hukukuna ilişkin beş temel antlaşma imzalanmış olup, Türkiye söz konusu antlaşmaların tümünü imzalamıştır. İlk antlaşma, 10 Ekim 1967 tarihli Ay ve Diğer Gök Cisimleri Dâhil, Uzayın Keşif ve Kullanılmasında Devletlerin Faaliyetlerini Yöneten İlkeler Hakkında Antlaşma (*Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, Including the Moon and Other Celestial Bodies*)³⁶ olup, bu antlaşma Uzay Anlaşması olarak anılmaktadır. 1968’de ise, Kurtarma Anlaşması olarak anılan, Astronotların Kurtarılması, Astronotların Geri Dönüşü ve Uzaya Fırlatılan Cisimlerin Geri Dönüşüne Dair Antlaşma (*Agreement on the Rescue of Astronauts, the Return of Astronauts and the Return of Objects Launched into Outer Space*)³⁷ imzalanmıştır. 1972’de Sorumluluk Sözleşmesi olarak anılan, Uzay Cisimlerinin Neden Olduğu Zararların Uluslararası Sorumluluğuna İlişkin Sözleşme (*Convention on International Liability for Damage Caused by Space Objects*)³⁸; 1976’da Tescil Sözleşmesi olarak anılan Uzaya Fırlatılan Nesnelerin Tesciline İlişkin Sözleşme (*Convention on Registration of Objects Launched into Outer Space*)³⁹; 1979’da ise Ay Anlaşması olarak anılan Devletlerin Ay ve Diğer Gök Cisimleri Üzerindeki Faaliyetlerini Düzenleyen Anlaşma (*Agreement Governing the Activities of States on the Moon and Other Celestial Bodies*)⁴⁰ imzalanmıştır⁴¹. BM, bu antlaşmalara ek olarak 1980’li yıllarda çok sayıda bildirge ve ilkeler kabul ederek uzay hukukuna katkı sağlamaya çalışmış ve bu alanda uluslararası iş birliğini desteklemiştir⁴².

Görüldüğü gibi, “*Uzay Çağı*” olarak adlandırılan⁴³ ve 1957’de başladığı kabul edilen dönemde, kısa süre içinde hem uzay faaliyetleri açısından önemli gelişmeler olmuş, hem de bu gelişmeler uluslararası düzeyde hukuki düzenlemelerin yapılmasını sağlamıştır. Bununla birlikte, BM tarafından yapılan düzenlemelerin, “*uzayın herkes tarafından kabul edilmiş bir tanımının yapılamaması ve dolayısıyla sınırının belli olmaması, uzayın barışçıl kullanımı ve silahsızlandırılması ile uzayda kuvvet kullanımı ve meşru müdafaayla ilgili konu-*

³¹Doğan (n 24) 6.

³²Berna Akbay, ‘Uzay Hukuku ve Uluslararası Hukuk İlişkisinde Mevcut Sorunlara Dair Bir Analiz’ (2023) 8 (1) Uluslararası İktisadi ve İdari Çalışmalar Dergisi, 2, 1-18.

³³<<https://www.unoosa.org/oosa/en/timeline/index.html>. > Erişim Tarihi 06.08.2025.

³⁴Özge Aşçı, ‘Uzay Hukuku’nda Gelişmeler ve Türkiye’nin Yeri’, Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi 2023) 28-29; Doğan (n 24) 8.

³⁵<<https://www.unoosa.org/oosa/en/timeline/index.html>. > Erişim Tarihi 06.08.2025.

³⁶902 sayılı Kanun (RG. 24.07.1967, RGS. 12655) ile Türkiye’nin katılması uygun bulunmuştur.

³⁷5153 sayılı Kanun (RG. 07.05.2004, RGS. 25455) ile Türkiye’nin katılması uygun bulunmuş ve 19.12.2006 tarihi itibarıyla Sözleşme Türkiye’de yürürlüğe girmiştir.

³⁸5150 sayılı Kanun (RG. 04.05.2004, RGS. 25452) ile Türkiye’nin katılması uygun bulunmuş ve 15.07.2007 tarihi itibarıyla Sözleşme Türkiye’de yürürlüğe girmiştir.

³⁹5151 sayılı Kanun (RG. 04.05.2004, RGS. 25452) ile Türkiye’nin katılması uygun bulunmuş ve 21.06.2006 tarihi itibarıyla Sözleşme Türkiye’de yürürlüğe girmiştir.

⁴⁰6147 sayılı Kanun (RG. 12.03.2011, RGS. 27872) ile Türkiye’nin katılması uygun bulunmuştur.

⁴¹Akbay (n 32) 5-6. Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Merve Erdem, *Uzayın ve Uzay Faaliyetlerinin Hukuki Rejimi*, (Savaş Yayınevi 2014) 24-75; Sezercan Bektaş, *Uluslararası Hukukta Uzaya Fırlatılan Araçların Tescili*, (Yetkin Yayınevi 2023) 42-58.

⁴²Akbay (n 32) 6; Esra Katıman, ‘Uluslararası Hukukta Uzay Ajansları ve Ulusal Uzay Hukukunda Yasal Çerçeve Yeterlilik Sorunu’ (2022) 9 (2) Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD), 69-70, 66-84.

⁴³Meray (6) 6; Aşçı (n 34) 2; <<https://www.nasa.gov/history/sputnik/index.html>. > Erişim Tarihi 15.08.2025.

larda var olan eksiklikler, uluslararası hukukta insanlığın ortak mirası prensibinin uzayda uygulanabilirliği konusu ve uzay faaliyetlerinden doğan sorumluluklar” gibi konularda uluslararası hukuk alanında farklı görüşlerin ortaya konmuş olması sebebiyle uzay faaliyetlerine ilişkin tüm konuları çözebilmekten uzak olduğu belirtilmektedir⁴⁴.

Aslında uzay hukukunun gerek uluslararası gerek ulusal düzeyde, uzay faaliyetlerinin gelişen teknoloji karşısında şekillenecek olmasına bağlı olarak değişecek olması doğaldır. Zira, insanlık günümüzde dahi Dünya dışındaki evrene ilişkin çok az bilgi sahibidir. Ancak, uzay hukuku açısından yaşanan gelişim ve değişim bu alanda ulusal düzeyde de çok sayıda düzenleme yapılmasını gerektirmiştir. Böylece, uzay faaliyetleri ulusal düzeyde idare hukukunu da yakından ilgilendirmeye başlamıştır. Bu noktada, yakın tarihli bir çalışmada Avrupa’da uzay idare hukukunun (*space administrative law*) ortaya çıkışı ele alınmış ve bu gerekliliğin, 1990’lı yıllardan itibaren uzay faaliyetleri alanında devlet tekelinin ortadan kalkarak bu alanın giderek ticarileşmesi ve özelleşmesinin sonucu olarak ortaya çıktığı ve devletlerin bu alanda iç hukuk düzenlemeleri yapmaya başladıkları belirtilmiştir⁴⁵. Ulusal hukukta düzenleme yapılmaya başlanmasının temelini atan en önemli uluslararası hukuk düzenlemelerinin ise, Uzay Anlaşması’nın 6. maddesi ile Tescil Sözleşmesi’nin 2. maddesi olduğu belirtilmektedir⁴⁶. Bu tespitin isabetli olduğu, söz konusu hükümler incelendiğinde anlaşılmaktadır. Zira, Uzay Anlaşması’nın 6. maddesinde devletin sorumluluğunun hem devletin uzaya ilişkin faaliyetlerini hem de devlet dışı aktörlerin faaliyetlerini kapsadığı ve bu husustaki denetim ve gözetimin devletin sorumluluğunda olduğu belirtilmiştir: “*Andlaşmaya Taraf Devletler, ay ve diğer gök cisimleri dahil, uzayda gerek Hükümet teşekkülleri, gerek Hükümetler-dışı teşekküller tarafından yürütülen millî faaliyetlerde ve millî faaliyetlerin işbu Andlaşmada yer alan hükümler uyarınca yürütülmesinde milletlerarası sorumluluk taşırlar. Hükümetler-dışı teşekküllerin ay ve diğer gök cisimleri dahil, uzaydaki faaliyetleri ilgili Devletin müsaadesine ve devamlı nezaretine tabi olmalıdır...*”⁴⁷. Görüldüğü gibi bu madde hükmüyle, idarenin özel sektörün uzay faaliyetleri hakkında da sorumluluğu ilkesi benimsenmiş ve özel sektörün uzay faaliyetlerinin idarenin iznine ve denetimine tabi olduğu vurgulanmıştır⁴⁸. Ancak, bu maddede yer alan “*ilgili Devletin*” hangi devlet olduğu belirli değildir⁴⁹; bununla birlikte doktrinde özel sektörün uzay faaliyetlerine izin verme yetkisinin “*uyruğunda bulundukları devletlere ait olduğu*” ve yine uyruğunda bulundukları devlet tarafından sürekli denetime tabi tutulacakları, bu sebeple söz konusu devletlerin fırlatan devlet olarak kabul edilebileceği belirtilmiştir⁵⁰. Ayrıca, Tescil Sözleşmesi’nin 1. maddesinde fırlatan devlet, “*...Bir uzay cismini uzaya fırlatan ya da fırlattıran Devlet’i...Ülke sınırları içinden veya tesislerinden uzay cismini fırlatılan Devleti, ifade eder*”⁵¹ ve tescil eden devlet ise, “*...Madde II’ye uygun olarak uzaya fırlatılan cismin tescil işlemini yapan Devlet’i ifade eder.*”⁵² denmiştir. Böylece, Uzay Anlaşması’nın 6. maddesinde geçen “*ilgili Devlet*”in iç hukuk açısından kendisi ya da başka bir devlet aracılığıyla uzay aracı fırlatan devlet olarak kabul

⁴⁴Akbay (n 32) 2.

⁴⁵Jakub Handrlica, ‘The Advent of Space Administrative Law in Europe’ (2024), Acta Universitatis Carolinae – Iuridica 2, 122, 121-131.

⁴⁶Handrlica (n 45) 123.

⁴⁷Anlaşmanın onaylanmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararının yayımlandığı Resmi Gazete’de yer alan çeviri esas alınmıştır. (RG. 12732, RGS. 23.10.1967).

⁴⁸Bu hususta ayrıca bkz. Tuğrul Çakır, ‘Türk Uzay Operasyonlarına İlişkin Kanun’un Hazırlanması Konusunda Öneriler’ (2020) 5 (2) YBHD, 178, 175-196; Erdem (41) 32. Karşılaştırmalı hukukta, eski tarihli bir çalışmada da her ne kadar bu hükümde yer alan “*müsaade(authorization)*” ve “*devamlı nezaret (continuing supervision)*” kelimelerinin farklı yorumları yapılabilecek olsa da Uzay Anlaşması’nın 6. maddesinin, asgari düzeyde belirli bir lisanslama ve devlet tarafından getirilen düzenlemelere uyulması zorunluluğunu gerektirdiği belirtilmiştir. Paul G. Dembling ve Daniel M. Arons, ‘The Evolution of The Outer Space Treaty’ (1967)33 Journal of Air Law and Commerce, 437, 419-456.

⁴⁹Bektaş (41) 47.

⁵⁰Mustafa Serhat Kaşıkara, *Devletlerin Uzay Faaliyetlerinden Doğan Sorumluluğu*, (Adalet Yayınları 2017) 71’den aktaran: Bektaş (41) 127.

⁵¹Anlaşmaya katılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararının yayımlandığı Resmi Gazete’de yer alan çeviri esas alınmıştır. (RG. 26165, RGS. 11.05.2006).

⁵²Anlaşmaya katılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararının yayımlandığı Resmi Gazete’de yer alan çeviri esas alınmıştır. (RG. 26165, RGS. 11.05.2006).

edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir ve söz konusu devlet aynı zamanda tescil devletidir. Zira, Tescil Sözleşmesi'nin 2. maddesinde ise, *"Bir uzay cismi dünya etrafında bir yörüngeye girmek veya daha uzağa gitmek üzere fırlatıldığında, cismi uzaya fırlatan Devlet, kayıtların tutulduğu tescil sistemine kaydettirmek suretiyle cismin tescil işlemini yapacaktır. Uzaya cisim fırlatan her Devlet, böyle bir tescil işlemi yapıldığını Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne bildirecektir."*⁵³ demek suretiyle, Dünya yörüngesine ya da uzağına fırlatılan uzay araçları ile ilgili olarak fırlatan devletlere tescil yükümlülüğü getirilmiştir. Bu yükümlülükle ilgili olarak da devlete ait uzay aracının devlet kurumuna ya da özel sektöre ait olup olmaması ayrımı yapılmadığı için, devlet bünyesinde fırlatılan tüm uzay araçlarının doğrudan devlete ya da özel sektöre ait olup olmamasına bakılmaksızın tescil edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Türkiye de bu doğrultuda tescil işlemlerini yapmakta ve özel sektöre ait olan uzay araçlarını tescil ederek Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bildirmektedir⁵⁴. Bu şekilde bir yükümlülüğün getirilmiş olması, devletin bu alandaki yakın denetim ve gözetim sorumluluğunun bir sonucudur.

Günümüzde birçok ülkede ulusal uzay kanunu bulunmakta ya da bu konuda çalışmalar yapılmaktadır⁵⁵. Bu düzenlemelerde, uzay faaliyetlerinin lisans ya da yetkilendirme usulü ile yürütülebileceğine yönelik hükümler yer aldığı görülmektedir. Örneğin, bir Kara Avrupası ülkesi olan İsveç'te 1982'de çıkarılmış olan Uzay Faaliyetleri Hakkında Kanun'da (*Act on Space Activities*), uzay faaliyetlerinin yürütülmesinde lisans usulü benimsenmiş ve bu konuda idareye denetim ve yaptırım uygulama yetkisi tanınmıştır⁵⁶. Türk idare hukukuna önemli ölçüde kaynaklık etmiş olan Fransa'da 2008 yılında çıkarılmış olan Uzay Operasyonları Hakkında Kanun'da (*Loi Relative Aux Opérations Spatiales*) da uzay faaliyetlerinde yetkilendirme ve lisans usulü benimsenmiş ve idari yaptırımlara ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir⁵⁷. Benzer düzenleme, Anglo-Sakson hukukuna tabi bir ülke olan Avustralya'da da yapılmış olup, 1998 tarihli Uzay Faaliyetleri Kanunu'nda (*Space Activities Act*) da uzay faaliyetlerinin yürütülmesi lisans usulüne tabi tutulmuş, bu faaliyetlerden doğan sorumluluk esaslarına ve uygulanacak yaptırımlara dair düzenlemeler yapılmıştır⁵⁸. Böylelikle, ayrı bir idare hukukunun bulunmadığı kabul edilen Anglo-Sakson hukuk sistemine tabi ülkelerde de uzay faaliyetleri açısından, idare hukukunda kamu hizmetinin özel hukuk kişileri tarafından görülmesinin en sıkı yöntemlerinden olan ruhsat usulünün benimsenmiş olması, bu noktada tüm Dünya'da ortak bir noktaya varılmış olduğunu göstermektedir. Gerçekten, günümüzde devletlerin idari rejimi benimsemiş olup olmasından bağımsız olarak her devletin benzer düzenlemeler yapması bir gereklilik hâlini almıştır⁵⁹. Bu hususta, global idare hukuku (*global administrative law*) kavramı ile de benzerlik bulunmaktadır. Çakmak'ın bu konudaki tartışmaları ele aldığı çalışmasında yer alan *"Dünyadaki teknolojik, sosyal ve ekonomik gelişmeler sonucu devletler ve toplumlar geçen yüzyıllara oranla daha fazla karşı karşıya gelmektedirler. Bazı*

⁵³Anlaşmaya katılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararının yayımlandığı Resmi Gazete'de yer alan çeviri esas alınmıştır. (RGT. 26165, RGS. 11.05.2006).

⁵⁴Örneğin Türksat-6A kayıt bilgileri için bkz. <<https://www.unoosa.org/oosa/en/osoindex/data/documents/tr/st/stsgser.e1219.html>> Erişim Tarihi 08.08.2025; Connecta T3.1 kayıt bilgileri için bkz. <<https://www.unoosa.org/oosa/en/osoindex/data/documents/tr/st/stsgser.e1167.html>> Erişim Tarihi 08.08.2025. Bu hususta ayrıca bkz. Bektaş (41) 272-273.

⁵⁵Ulusal düzeyde düzenleme yapan ülke örnekleri hakkında bkz. Handrlica (n 45) 123; Çakır (n 48), 175-196; Bektaş (41) 225-257; <<https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/nationalspacelaw/index.html>> Erişim Tarihi 17.08.2025.

⁵⁶Resmi olmayan çevirisi için bkz. "Selected Examples of National Laws Governing Space Activities: Sweden", "Act on Space Activities"; <https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/nationalspacelaw/sweden/act_on_space_activities_1982E.html> Erişim Tarihi 17.08.2025.

⁵⁷<<https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGITEXT000018939303/>> Erişim Tarihi 17.08.2025.

⁵⁸<<https://www.legislation.gov.au/C2004A00391/2010-03-01/text>> Erişim Tarihi 17.08.2025. Amerika Birleşik Devletleri'nde de uzay faaliyetlerinde lisans usulü uygulanmakta olup, bu hususta SpaceX tarafından Starman'ın fırlatılmasını Uzay Anlaşması çerçevesinde değerlendiren bir çalışma için bkz. Steven A. Mirmina, 'Elon Musk's 'Starman': Is it Really Legal for Billionaires to Launch Their Roadsters into Space?', (2018) Harvard Law Review Blog Essay, <<https://harvardlawreview.org/blog/2018/04/elon-musks-starman-is-it-really-legal-for-billionaires-to-launch-their-roadsters-into-space/>> Erişim Tarihi 07.12.2025.

⁵⁹Uzay hukukunun kamu hukuku-özel hukuku ayrımı ile uyumsuz olan disiplinlerden biri olduğu yönünde görüş için bkz. Emir Kaya ve Furkan Aydın, 'Kamu Hukuku-Özel Hukuk Ayrımının Geçersizliği' (2024) 14 (1) Hacettepe HFD, 67, 50-90.

konular ülke sınırlarını aşarak bazen komşu devletleri bazen de bütün dünyayı ilgilendirir hale gelmiştir.” şeklindeki ifadelerinin uzay hukukundaki düzenleme alanları açısından da geçerli olduğu kuşkusuzdur⁶⁰.

Benzer nitelikte düzenlemelere, uzaya ilişkin faaliyetler çeşitlendikçe yenileri eklenecektir. Doktrinde de uzay faaliyetlerinin gelişimine bağlı olarak uzay idare hukuku alanının da lisans, denetim ve tescil hususlarını aşarak, uzay üslerinin işletilmesi, ticari uzay piyasalarının düzenlenmesi ve uzay turizmine yönelik hukuki düzenlemeleri de kapsayacağı belirtilmektedir⁶¹.

Böylece, uzay hukuku ilk olarak uluslararası hukukun bir alt dalı olarak oluşmuş olsa da günümüzde giderek idare hukukunu daha çok ilgilendiren bir yapıya kavuşmuştur.

II. Türk İdare Hukuku Açısından Uzay Faaliyetleri

A. Türkiye’de Uzay Faaliyetlerinin Gelişimi

Türkiye’de havacılık alanındaki gelişmeler 1925’te Türk Hava Kurumunun kurulmasına kadar uzansa da uzay faaliyetlerindeki gelişme havacılık faaliyetlerindeki gelişme ile aynı düzeyde olmamıştır⁶². Bu noktada, Türkiye’nin uzay tarihçesinin başlangıcı, Türkiye Uzay Ajansı’nın (TUA) web sayfasında yer alan “Uzay Tarihçemiz” başlıklı şemada, 1933 yılında İstanbul Üniversitesinde Astronomi Enstitüsünün kurulması olarak gösterilmiştir⁶³. Ardından, 4 Şubat 1974’te ilk uydu yer istasyonu olan Aka-1 kurulmuş ve 1994’ten günümüze kadar Dünya yörüngesine çok sayıda uydu gönderilmiştir⁶⁴. Ancak, bu faaliyetler haberleşme ve gözlem amaçlı uyduların uzaya fırlatılması ile sınırlı olup, Türkiye henüz kendi imkânlarıyla fırlatma faaliyetinde bulunamamıştır⁶⁵. Bununla birlikte, uluslararası alanda uzay hukukunun beş temel antlaşması olan uluslararası antlaşmaların tamamı, ilk bölümde (I/B) belirtilmiş olduğu gibi Türkiye tarafından kabul edilmiştir⁶⁶. Ayrıca, Türkiye’nin taraf olduğu ve uzay faaliyetlerine ilişkin ikili uluslararası antlaşmalar da bulunmaktadır⁶⁷. Yine, 2018 yılında TUA’nın kurulmuş olması ve bu alanda ulusal mevzuatta düzenlemeler yapılması uzay hukuku alanındaki çalışmalara ivme kazandırma potansiyeline sahiptir.

⁶⁰Münci Çakmak, ‘Global İdare Hukuku Tartışmaları’ (2012) 16 (3) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 122, 121-135.

⁶¹Handrlica (n 45) 123.

⁶²Aşçı (n 34) 61.

⁶³<<https://tua.gov.tr/tr/uzay-tarihcemiz>> Erişim Tarihi 06.08.2025.

⁶⁴1994’te Türkiye’nin ilk haberleşme uydusu olan Türksat-1B’nin ve 1996’da Türksat-1C’nin yer sabit yörünge 31 derece Doğu boylamına yerleştirilmesi; 2001’de Türksat-2A’nın yer sabit yörünge 31 derece Doğu boylamına yerleştirilmesi; 2003’te Türkiye’nin ilk uzaktan algılama uydusu olan Bilsat’ın geliştirilmesi; 2008’de Türksat-3A’nın 42 derece Doğu boylamına yerleştirilmesi; 2009’da Türkiye’nin ilk küp uydusu olan İTÜpSAT1’in alçak dünya yörüngesine fırlatılması; 2011’de, ikinci uzaktan algılama uydusu olan Rasat’ın geliştirilmesi; 2012’de yüksek çözünürlüklü optik görev yüküne sahip uzaktan algılama uydusu olan Göktürk 2’nin geliştirilmesi; 2013’te Türksat-3USAT’ın alçak dünya yörüngesine yerleştirilmesi; 2014’te haberleşme uydusu olan Türksat-4A’nın 42 derece Doğu boylamına yerleştirilmesi; 2015’te haberleşme uydusu olan Türksat-4B’nin 50 derece Doğu boylamına yerleştirilmesi; 2016’da yüksek çözünürlüklü optik uzaktan algılama uydusu olan Göktürk 1’in geliştirilmesi ve Uluslararası Uzay İstasyonu’nda Japonya’ya ait KIBO modülünde teste tabi tutulacak milli uydu teknolojilerimizin geliştirilmesinde kullanılacak malzemelerin fırlatılması; 2017’de BeEagleSat’ın, ve Havelsat’ın ve 2018’de Ubakusat’ın Uluslararası Uzay İstasyonu’ndan alçak dünya yörüngesine yerleştirilmesi; 2021’de Türksat-5A’nın 31 derece Doğu boylamına yerleştirilmesi; Aselsat-3U’nun alçak dünya yörüngesine fırlatılması ve Türksat-5B’nin uzaya fırlatılması; 2022’de ilk ticari uydu olan Plan S Connecta T1.1’in uzaya fırlatılması; 2023’te savunma sanayinde kullanılacak olan küp uydu Kılıçsat 1r Plan S Connecta T1.2 ve Connecta T2.1’in uzaya fırlatılması; 2024’te ilk yerli ve milli haberleşme uydumuz olan TÜRKSAT 6A uzaya fırlatılması; 2025’te Fergani Uzay’ın ilk uydusu olan FGN-100-d1’in uzaya gönderilmesi ve Plan S’in 4 adet IoT uydusunun uzaya fırlatılması, bunlara örnek olarak gösterilmektedir. Ayrıca, 2024’te ilk Türk astronot Alper Gezeravcı’nın Uluslararası Uzay İstasyonuna gitmesi, ikinci Türk astronot Tuva Cihangir ATASEVER’in Yörünge Altı Araştırma Uçuşunu gerçekleştirmesi de Türkiye’nin uzay faaliyetleri arasında gösterilmiştir. <<https://tua.gov.tr/tr/uzay-tarihcemiz>> Erişim Tarihi 06.08.2025.

⁶⁵Bu hususta bkz. Aşçı (n 34) 69-73.

⁶⁶Aşçı (n 34) 75.

⁶⁷Örnek için bkz. Türkiye Hükümeti ve Avrupa Uzay Ajansı Arasında Dış Uzayın Barışçıl Amaçlarla İncelenmesi ve Kullanılması Konusunda İşbirliği Anlaşması (RGT.08.08.2006, RGS. 26253); Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Ukrayna Hükümeti Arasında Uzayın Araştırma ve Kullanımı Konularında İşbirliği Anlaşması (RGT.02.09.2007, RGS. 26631).

B. Türkiye’de Uzay Faaliyetlerini Yürüten Birimlerin Kamusalılığı

Günümüzde Türkiye’de uzay faaliyetleri ile ilgili temel kamu kurumları başta TUA olmakla birlikte, geçmişten bu yana sürdürdüğü önemli projeler ile TÜBİTAK UZAY’ın ve kamu kurumu nitelikleri hususunda tartışmalar bulunan TUSAŞ ve TÜRKSAT’ın da uzay faaliyetleri açısından değerlendirilmesi gereken başlıca kuruluşlar olduğu kuşkusuzdur. Aşağıdaki başlıklarda, söz konusu kuruluşlar kronolojik sıralamayla incelenecek olup, Türkiye’de uzay faaliyetlerini yürüten idari birimlerin kamusal yönü ortaya konmaya çalışılacaktır.

1. TÜBİTAK Uzay Teknolojileri Araştırma Enstitüsü (TÜBİTAK UZAY)

Önceki adı Bilgi Teknolojileri ve Elektronik Araştırma Enstitüsü (BİLTEN) olan ve 6 Mayıs 2006 tarihli TÜBİTAK bilim kurulu kararı ile adı değişen TÜBİTAK UZAY⁶⁸, günümüzde TÜBİTAK bünyesinde yer alan bir enstitü olarak uzay alanında çalışmalar yapmaktadır.

TÜBİTAK UZAY’ın idari teşkilat içindeki yerini belirlemek için, TÜBİTAK’ın idari teşkilat içindeki yerine bakmak gerekmektedir. İlk kez 1963 yılında, 278 sayılı Kanun⁶⁹ ile kurulmuş olan TÜBİTAK’ı (Türkiye Bilimsel ve (Teknik)⁷⁰ Teknolojik Araştırma Kurumu) düzenleyen güncel mevzuat 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’dir (CBK)⁷¹. 4 sayılı CBK’nin 582. maddesi, 278 sayılı Kanun’un mülga 1. maddesi ile aynı hükümlere yer vermiştir. Buna göre, TÜBİTAK, “tüzel kişiliğe, idarî ve malî özerkliğe sahip, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığıyla ilgili ve özel bütçeli”dir ve söz konusu CBK’nin ilgili bölümünde “hüküm bulunmayan hallerde özel hukuk hükümlerine tâbidir.” TÜBİTAK’ın kamu tüzel kişiliği söz konusu hükümlerde açıkça belirtilmiş olmasa da Anayasa Mahkemesi, 4 sayılı CBK ile 278 sayılı Kanun’un yürürlükte olan ve TÜBİTAK’a kamusal ayrıcalıklar tanıyan hükümleri doğrultusunda TÜBİTAK’ın kamu tüzel kişiliğini haiz olduğunu belirtmiştir⁷².

TÜBİTAK, idari teşkilat içinde hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşlarının bir türü olan bilimsel, teknik ve kültürel kamu kurumlarına⁷³ ve TÜBİTAK tarafından sunulan kamu hizmetleri de bilimsel, teknik ve kültürel kamu hizmetlerine örnek olarak gösterilmektedir⁷⁴. Tam anlamıyla bilimsel ve teknik bir kamu hizmeti sunmakta olan TÜBİTAK, gerçekten de söz konusu tasnifte yer alabilecek en iyi örneklerden biridir. Doktrinde İsbir’e göre de TÜBİTAK “Bilimsel A Tipik Kamu Tüzel Kişileri”ne örnek olarak gösterilebilir ve bilimsel ve teknik kamu hizmeti sunmaktadır⁷⁵. TÜBİTAK’ın, özel hukuk hükümlerine tabi olacağı hâlleri düzenleyen hüküm de TÜBİTAK tarafından gerçekleştirilen faaliyetin kamu hizmeti niteliğini ortadan kaldır-

⁶⁸TÜBİTAK 2006 Yılı Faaliyet Raporu, (<https://tubitak.gov.tr/tubitak_content_files//KGB/FR_2006.pdf> Erişim 06.08.2025) 11.

⁶⁹Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanun, RGT. 24.07.1963, RGS. 11462.

⁷⁰Kurumun adında yer alan “Teknik” ifadesi, 5376 sayılı Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu Kurulması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (RGT.07.07.2005, RGS.25868) ile “Teknolojik” olarak değiştirilmiştir.

⁷¹Bakanlıklara Bağlı, İlgili, İlişkili Kurum ve Kuruluşlar ile Diğer Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, RGT. 15.07.2018, RGS. 30479.

⁷²“CBK’nin 582. maddesinin (1) numaralı fıkrasında TÜBİTAK’ın Türkiye’nin rekabet gücünü ve refahını artırmak ve sürekli kılmak için toplumun her kesimi ve ilgili kurumlarla iş birliği içinde, ulusal öncelikler doğrultusunda bilim ve teknoloji politikaları hakkında çalışmak, bunları gerçekleştirecek altyapının ve araçların oluşturulmasına katkı sağlamak, araştırma ve geliştirme faaliyetlerini özendirmek, desteklemek, koordine etmek, yürütmek, bilim ve teknoloji kültürünün geliştirilmesinde öncülük yapmak amacıyla kurulduğu belirtilmiştir. 17/7/1963 tarihli ve 278 sayılı Türkiye Bilimsel Teknolojik Araştırma Kurumu ile İlgili Bazı Düzenlemeler Hakkında Kanun’da ise TÜBİTAK’a tanınan kamu gücü ayrıcalıkları düzenlenmiştir. Bu çerçevede Kanun’un 13. maddesinde TÜBİTAK’a yapılacak bağışların vergi, resim ve harçtan muaf olduğu, 14. ve 15. maddelerinde TÜBİTAK’ın bazı vergi, harç ve ücretlerden muaf kılındığı, 16. maddesinde TÜBİTAK tarafından yapılan bazı harcamaların 5018 sayılı Kanun’a göre denetleneceği, 20. maddesinde TÜBİTAK’a ait malların devlet malı hükmünde olduğu ve 23. maddesinde TÜBİTAK’ın yapacağı araştırma ve incelemeler için hiçbir ilmi haber, ruhsatname veya imtiyaz almak zorunda olmadığı belirtilmiştir. TÜBİTAK’ın CBK ile kurulmuş olması ve açıklanan kamusal ayrıcalıklarla donatılmış olması hususları birlikte değerlendirildiğinde haiz olduğu tüzel kişiliğin niteliğinin kamu tüzel kişiliği olduğu sonucuna varılmaktadır.”; AYM, E. 2018/123, K. 2022/138, KT. 09.11.2022, RGT.05.04.2023, RGS. 32154. Ajansın kamu tüzel kişisi olduğuna dair yakın tarihli bir başka AYM kararı için bkz. AYM, E. 2025/21, K. 2025/90, KT. 27.03.2025, RGT.16.07.2025, RGS. 32957.

⁷³Metin Günday, *İdare Hukuku*, (11. Baskı, İmaj Yayınevi 2017) 536; Ramazan Yıldırım, Serkan Çınarlı ve Kerim Azak, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt 1*, (9. Baskı, Adalet Yayınevi 2024) 239; Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku*, (18. Baskı, Seçkin Yayınevi 2024) 343.

⁷⁴Akyılmaz, Sezginer ve Kaya (n 73) 591.

⁷⁵K. Begüm İsbir, *Kamu Tüzel Kişiliği*, (Turhan Kitabevi 2017), 472, 591.

maz. Anayasa Mahkemesi'nin kamu iktisadi teşebbüslerinin faaliyeti ile ilgili vermiş olduğu 1994 tarihli kararında⁷⁶ da belirtilmiş olduğu gibi, kamu kurumlarının özel hukuk kurallarına göre faaliyette bulunması, onların kamusal niteliğini ortadan kaldırmayacaktır.

Böylece, idari teşkilat içinde kamu kurumları arasında yer alan TÜBİTAK bünyesinde faaliyet göstermekte olan TÜBİTAK UZAY, Türkiye'de uzay faaliyetleri açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. TÜBİTAK UZAY'ın teşkilatlanmasını, görevlerini ve çalışma usul ve esaslarını düzenlemek amacıyla kabul edilmiş olan Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Uzay Teknolojileri Araştırma Enstitüsü Yönetmeliği'nin⁷⁷ 4/1. maddesi hükmünde, *"Enstitü, Türkiye'nin uzay teknolojileri konusunda gelişimini sağlamak, uzay teknolojileri ve ilgili alanlarda güncel araştırma konularını ortaya koymak, çözümlemek ve çözümlenmesine yardımcı olmak amacı ile kurulmuş bir araştırma, teknoloji geliştirme ve uygulama kuruluşudur."* denilmek suretiyle, TÜBİTAK UZAY'ın Türkiye'deki uzay faaliyetleri açısından önemi ortaya konmuştur.

2. TUSAŞ Havacılık ve Uzay Sanayi A.Ş.

Türk Uçak Sanayi Anonim Ortaklığı (TUSAŞ) 1973 yılında, iktisadi devlet teşekkülü statüsünde ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile ilgili olarak kurulmuştur⁷⁸. 1984'te, TUSAŞ tarafından 25 yılına Türk-ABD yatırım şirketi şeklinde TUSAŞ Havacılık ve Uzay Sanayi A.Ş. (TAI) kurulmuş, ancak 25 yıllık süre tamamlanmadan 2005 yılında TAI'nın yabancı hisselerini Türk hissedarlar satın almış ve TAI ve TUSAŞ, TUSAŞ Havacılık ve Uzay Sanayi A.Ş. şeklinde birleşerek, günümüzde bu ad altında faaliyetlerine devam etmektedir.

1984 ve 2005 yıllarında gerçekleşen değişimler sonucu, TUSAŞ Havacılık ve Uzay Sanayi A.Ş.'nin idari teşkilat içinde bir yeri olup olmadığının ve yerine getirmekte olduğu faaliyetin kamu hizmeti olup olmadığının değerlendirilebilmesi için öncelikle TUSAŞ'ın kurulduğu tarihten itibaren değiştirdiği yapının incelenmesi gerekmektedir.

TUSAŞ, ilk kurulduğu dönemde kanunen iktisadi devlet teşekkülü olarak kabul edildiği için, söz konusu dönemde iktisadi kamu hizmeti gören bir iktisadi kamu kurumu niteliğini haiz olmuştur. Ancak, TUSAŞ'ın kurulmasından kısa bir süre sonra Türkiye'de özelleştirme çalışmaları gündeme gelmeye başlamıştır. Bu dönemde, Devlet Planlama Teşkilatı ile Amerikan Morgan Guaranty Trust Company of New York arasında 11.12.1985 yılında imzalanan anlaşma doğrultusunda söz konusu firma Türkiye'ye özelleştirme ana planı hazırlamıştır⁷⁹. Söz konusu raporda, özelleştirilecek kamu iktisadi teşebbüsleri (KİT'ler) açısından üç basamaklı öncelik sıralaması yapılmıştır. Bu sıralamada TUSAŞ *"Üçüncü Öncelikli KİT'ler"* arasında yer almış ve bunların *"özel yatırımcılar için cazip olmayacak kamu hizmeti şirketleri"* oldukları, ancak *"hizmetlerin alt sözleşmelerle", "kısmi olarak özelleştirilmeleri"*nin mümkün olduğu belirtilmiştir⁸⁰. Böylece, TUSAŞ'ın faaliyetinin kamu hizmeti olduğunun belirtilmiş olması, onun kamusal yönüne vurgu yapan önemli bir tespit olmuştur.

⁷⁶ "... kamu tüzel kişileri, nitelikleri ve özellikleriyle bağdaştığı ölçüde, özel hukuk tüzel kişilerinin özel hukuk hükümlerine göre sahip olduğu hakları kullanabilecekleri gibi borçları da yüklenebilirler. Ancak özel hukuk kurallarına bağlı olsalar da kamu tüzel kişilerinin asıl hukuksal rejimi kamusal mevzuat kuralları ile İdare Hukuku kurallarıdır... Kamu iktisadi teşebbüsünün özel hukuk kurallarına bağlı olarak faaliyette bulunması onun kamusal niteliğini değiştirmez. Çünkü kamu idareleri ve idari kamu kurumları da gerektiğinde özel hukuk kuralları uyarınca işlem yapabilmektedir..."; AYM, E. 1994 / 70, K. 1994/65-2, KT. 22.12.1994, RGT.22185, RGS. 28.01.1995.

⁷⁷ Bilim Kurulunun 01.03.2008 tarih ve 162 sayılı toplantısında kabul edilerek, 01.03.2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir; <chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajcgclcfndmkaj/https://tubitak.gov.tr/sites/default/files/uzay_yonetmeli.pdf> Erişim Tarihi 06.08.2025.

⁷⁸ 1784 sayılı Türk Uçak Sanayi Anonim Ortaklığı Kanunu (RGT. 11.07.1973, RGS. 14591)-md. 1: *"Bu Kanunla, Türk Uçak Sanayii Anonim Ortaklığı (TUSAŞ) adında tüzelkişiliğe sahip faaliyetlerinde özerk ve sorumluluğu sermayesiyle sınırlı bir iktisadi Devlet Teşekkülü kurulmuştur. Teşekkül, bu Kanuna, 440 sayılı Kanuna ve sözü geçen Kanunlar hükümleri saklı olmak üzere özel hukuk hükümlerine tabidir. Merkezi Ankara'dadır. İlgili olduğu Bakanlık Sanayi ve Teknoloji Bakanlığıdır..."*

⁷⁹ Muzaffer Demirbaş ve Musa Türkoğlu, 'Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin Özelleştirilmesi' (2002) 7 (1) Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 256, 241-264.

⁸⁰ Demirbaş ve Türkoğlu (n 79) 258.

Günümüzde ise, TUSAŞ'ın paydaşları, % 54, 49 ile Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı, % 45, 45 ile Savunma Sanayi Başkanlığı ve % 0, 06 ile Türk Hava Kurumu'dur⁸¹. TUSAŞ'ın paydaşları çerçevesinde değerlendirme yapıldığında, TUSAŞ her ne kadar ticaret şirketi olsa da kamusal yönü ağır basan bir yapıyı haiz olduğunu söylemek mümkündür. Zira, Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfının kurucularının, "Milli Savunma Bakanı, Genelkurmay 2 nci Başkanı, Milli Savunma Bakanlığı Müsteşarı ve Savunma Sanayii Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanı" olduğu ve aynı amaçla başka vakıf kurulamayacağı vakfın kuruluş kanununda⁸² belirtilmiştir. Bununla birlikte, Danıştay söz konusu vakfın kamu hizmeti ifa etmekte olsa da kamu tüzel kişisi olmadığına, özel hukuk tüzel kişisi olarak kabul edilmesi gerektiğine karar vermiştir⁸³. Doktrinde İsbir tarafından ise isabetle, Danıştay'ın söz konusu kararında vakfın statüsünün yeterince değerlendirilmediği ve kamu hizmeti ifa ettiği açıkça ortada olan ve özel bir kanunla kurulmuş olan vakfın kamuya yararlı derneklerde olduğu şekilde "kamu hukuku ağırlıklı sui generis tüzel kişi" olarak kabul edilmesinin daha doğru olacağı değerlendirilmiştir. TUSAŞ'ın diğer paydaşları olan Savunma Sanayi Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığına bağlı bir kamu tüzel kişisidir⁸⁴, Türk Hava Kurumu ise, "Kamu Yararına Çalışan Dernek" statüsünde⁸⁵ olup, doktrinde Özyay tarafından da vurgulanmış olduğu gibi, kamuya yararlı derneklerin kamu hizmeti ile yakın ilişkisi bulunmaktadır⁸⁶ ve doktrinde İsbir tarafından Türk Hava Kurumu "kamu hukuku ağırlıklı sui generis tüzel kişi"lerine verilen örnekler arasında yer almıştır.

TUSAŞ bir bütün olarak ise, doktrinde İsbir tarafından, klasik kamu tüzel kişileri ile benzer olmakla birlikte tam olarak aynı ayrıcalık ve yetkilere sahip olmamaları sebebiyle tam olarak kamu tüzel kişisi olarak kabul edilmeyen, bir kısmı özel hukuk hükümlerine tabi olan ya da personeli işçi statüsünde olan ve faaliyet konularına ilişkin teknik bazı yetkileri haiz olan kamu tüzel kişileri olarak açıkladığı, "Teknik A Tipik Kamu Tüzel Kişileri"ne örnek olarak gösterilmiştir⁸⁷.

Bu açıklamalar ışığında ve gerek TUSAŞ'ın paydaşlarının kamusal yönü gerek TUSAŞ'ın sunmakta olduğu faaliyetin niteliği göz önüne alındığında, anonim şirket niteliğini haiz olsa da kamusal yönünün ağır basması sebebiyle, uzay faaliyetlerinde bulunan bir kamu kurumu olduğu düşünülmektedir.

3. Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme Anonim Şirketi

Türkiye'de uzay faaliyetleri açısından önemli olan bir diğer kurum Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme Anonim Şirketi'dir (TÜRKSAT). TÜRKSAT, 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu'na⁸⁸ 5189 sayılı Kanun değişikliği ile 2004 yılında eklenen ek 33. madde ile kurulmuş olup, sermayesinin tamamı Hazine'ye aittir ve Türk Ticaret Kanunu hükümleri ile özel hukuk hükümlerine tabi bir anonim şirket olduğu söz konusu

⁸¹ <<https://www.tusas.com/kurumsal/hakkimizda>> Erişim Tarihi 10.08.2025.

⁸² 3388 sayılı Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı Kanunu, RGT.25.06.1987, RGS. 19498.

⁸³ "...vakfın, Kanun ile kurulmuş olmasına rağmen açıkça Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre faaliyetlerini yürütmekte olan özel hukuk tüzel kişisi olduğu, kamu tüzel kişiliğine yaklaşan bir yapı arz etmediği, nitekim, vakfa tanınan ayrıcalıkların Bakanlar Kurulu kararı uyarınca vergi muafiyetinden yararlanan diğer vakıflarinkinden bir farklılık taşımadığı, vakfın kamu kaynağı kullanmadığı ve Türk Medeni Kanunu uyarınca faaliyet gösteren diğer vakıflardan farklı olarak ayrı bir kamu denetimine tabi olmadığı anlaşılmaktadır. Öte yandan, Kanunun 2. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendi kapsamında Vakfın, bentte sayılan herhangi bir kamu kurum ve kuruluşuna organik olarak bağlılığının bulunmadığı görülmektedir. Kaldı ki, Vakfın bir kamu kurum ve kuruluşu olarak değerlendirilebileceğinin kabul edilmesi ihtimalinde dahi, Kanun'un 2. maddesinin 1. fıkrasının (c) bendi kapsamında Vakfa Kanun ile bir kamu görevi verilmediği, Vakfın kuruluş Kanununda vakfın faaliyet gösterebileceği alanların çerçevesinin belirlendiği, Vakfın faaliyetlerinin Vakıf senedinde yer aldığı, bu çerçevede Kanun ile bir kamu görevinin verilmesinin söz konusu olmadığı, öte yandan nihai olarak tüm vakıfların bir kamu hizmeti ifa ettiği, kamu hizmeti kriterinin tek başına o vakfın kamu hukukuna tabi olması sonucunu doğurmayacağı da açıktır."; D13D, E. 2013/811, K. 2013/2659, KT. 25.10.2013; <<https://karararama.danistay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 14.08.2025.

⁸⁴ 7 sayılı Savunma Sanayi Başkanlığı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (RGT. 15.07.2018, RGT. 30479)-md. 3/1: "Cumhurbaşkanına bağlı ve tüzel kişiliği haiz Savunma Sanayii Başkanlığı kurulmuştur."

⁸⁵ <<https://www.thk.org.tr/thk-teskilati>> Erişim Tarihi 10.08.2025.

⁸⁶ İlhan Özyay, *Günışığında Yönetim*, (Alfa Yayınevi 1996) 267-268.

⁸⁷ İsbir (n 75) 473.

⁸⁸ RGT. 21.02.1924, RGS. 59.

madde hükmünde belirtilmiştir. TÜRKSAT'ın görevleri, söz konusu kanun hükmünde, “Ulusal egemenlik kapsamındaki uydu yörünge pozisyonlarının hakları, yönetimi ve işletme yetkisine sahip olmak ve bununla ilgili yükümlülükleri yerine getirmek, adına kayıtlı ve diğer operatörlere ait uyduları işletmeye vermek ya da verilmesini sağlamak, bu uyduları işletmek, ulusal ve yabancı operatörlere ait uydular üzerinden haberleşme ve iletim alt yapısını kurmak, kablo tv altyapısı üzerinden teknik olarak verilebilecek her türlü hizmeti sunmak, televizyon yayıncılığı ve uydu platform işletmeciliğini yürütmek, kamu hizmetlerinin elektronik ortamda verilebilmesini sağlayan e-devlet kapısı hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojileri alanında her türlü faaliyette bulunmak işletmek ve ticarî faaliyette bulunmak” şeklinde belirtilmiş olup, yine bu düzenlemeye göre TÜRKSAT söz konusu faaliyetlerini Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu ile imzalamış olduğu görev sözleşmesi çerçevesinde yürütmektedir. Söz konusu görev sözleşmesinin içeriğine⁸⁹ bakıldığında da doktrinde Ulusoy tarafından da isabetle belirtilmiş olduğu⁹⁰ gibi, bu sözleşmenin idari sözleşmelerden kamu hizmeti imtiyaz sözleşmesi niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır ve TÜRKSAT, kamu iktisadi teşebbüsü statüsünde olmamakla birlikte, sermayesinin yarısından fazlası devlete ait olup, faaliyetlerinin iktisadi yönünün ağır basması sebebiyle “diğer iktisadi kamu kurumları” tasnifinde yer alan kamu kurumlarına örnek olarak gösterilmektedir⁹¹. TÜRKSAT A.Ş. Genel Müdürlüğü ayrıca Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının ilişki kuruluşları arasında yer almaktadır⁹². Bu hususta İsbir'e göre ise, TÜRKSAT, her ne kadar kamu hizmeti niteliği taşıyan faaliyetlerde bulunsun da kamu tüzel kişilerinin haiz olduğu tüm yetki ve ayrıcalıklara sahip olmaması ve ticaret hukuku hükümlerine tabi bir anonim şirket olarak faaliyette bulunması sebebiyle, “kamu hukuku ağırlıklı sui generis bir tüzel kişi” dir⁹³. Anayasa Mahkemesi ise TÜRKSAT'ın kamu tüzel kişisi olduğunu vurgulamış⁹⁴ ve Danıştay TÜRKSAT'ın tekel niteliğinde kamu hizmeti gören bir kamu kurumu olduğunu vurgulayan ilk derece mahkemesi kararını onamış⁹⁵ olup, bu kararlarda da belirtilmiş olduğu gibi ve gerek faaliyetinin niteliği gerek TÜRKSAT'a uygulanan kamusal usuller gereği, TÜRKSAT'ın da Türkiye'de uzay faaliyetleri açısından önemli görevleri olan bir kamu kurumu olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

4. Türkiye Uzay Ajansı

TUA, 23 sayılı Türkiye Uzay Ajansı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi⁹⁶ ile 2018 yılında kurulmuş ve hukuki statü açısından yukarıda TÜBİTAK'a ilişkin açıklamalarda belirtilmiş olan düzenlemelerle aynı düzenlemelere yer verilmiştir. 23 sayılı CBK'nin 3/1 maddesi hükmüne göre, TUA “tüzel kişiliği haiz, idari

⁸⁹406 sayılı Kanun-ek madde 33/6: “Türksat A.Ş. ile Kurum arasında, bu maddede belirtilen hizmetlerin yürütülmesi ve alt yapısının işletilmesi ile ilgili hak, yetki ve yükümlülükleri düzenlemek üzere bir görev sözleşmesi imzalanır. Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç iki ay içinde görev sözleşmesi, görüşü alınmak üzere Danıştaya gönderilir ve Danıştayın iki ay içerisinde görüşünü vermesini müteakip, Türksat A.Ş. ile Kurum arasında imzalanan sözleşme yürürlüğe girer.”

⁹⁰Ali D. Ulusoy, *Türk İdare Hukuku*, (6. Baskı, Yetkin Yayınevi 2023) 230.

⁹¹Ulusoy (n 90) 230.

⁹²<<https://www.uab.gov.tr/iliskili-kuruluslar> > Erişim Tarihi 10.08.2025.

⁹³İsbir (n 75) 635.

⁹⁴“...Daha önce Telekom'a ait uydu hizmetlerine ilişkin her türlü yetkinin, alacak ve borçların, leh ya da aleyhe açılmış ve açılacak olan dava ve icra takiplerinin, 5189 sayılı Yasa ile birlikte yeni kurulan ve yine bir kamu tüzelkişiliği olan Türksat A.Ş.'ne devri sağlanmıştır...”; AYM, E. 2004/68, K. 2005/104, KT. 23.12.2005, RGT.21.09.2006, RGS. 26296.

⁹⁵“...İlk Derece Mahkemesi kararının özeti:...406 sayılı Kanun ve şirket ana sözleşmesi çerçevesinde Türksat A.Ş.'nin hukukî statüsü irdelendiğinde; hisselerinin tamamı kamuya ait, tüzel kişiliği haiz, Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığının ilişkili kuruluşu olduğu, yönetim kurulu üyelerinin anılan Bakanlığın aday gösterdiği kişilerden seçildiği, faaliyet alanının ulusal egemenlik kapsamındaki uydu yörünge pozisyonlarının hakları, yönetimi ve işletme yetkisine sahip olmak, bunlarla ilgili her türlü işlemi gerçekleştirmek, e-devlet hizmetlerini yürütmek ve benzeri hususlar olarak belirlendiği, bu hâle göre tekel niteliğinde kamu hizmeti yürütmekle görevlendirilen bir kamu kurumu olduğu, kamusal yükümlülük getiren bir kanun olan 3284 sayılı Kanun uyarınca resmî daire ve müesseselerin malik oldukları hurda malzemeyi Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu'na devretme zorunluluğu bulunduğundan, kamu kurumu olan Türksat A.Ş.'nin de bu yükümlülüğe tâbi olduğu ve dolayısıyla dava konusu hurda ihalesinde hukuka uygunluk bulunmadığı sonucuna varılmıştır...Dava konusu işlemin yukarıda özetlenen gerekçeyle iptali yolundaki ...İdare Mahkemesi'nin ...tarih ve E...; K...sayılı temyize konu kararında, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 49. maddesinde sayılan bozma nedenlerinden hiçbirisi bulunmadığından anılan Mahkeme kararının ONANMASINA...”; D13D, E. 2020/3903, K. 2022/1934, KT. 28.04.2022; <<https://karararama.danistay.gov.tr/> > Erişim Tarihi 14.08.2025.

⁹⁶RGT.13.12.2018, RGS. 30624.

ve mali özerkliğe sahip, özel bütçeli, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile ilgili” bir kurum olup, 3/2 maddesi hükmünde TUA’nın söz konusu kararnamede hüküm bulunmayan hâllerde özel hukuk hükümlerine tabi olacağı belirtilmiştir. TUA’nın tüzel kişiliğinin kamu tüzel kişiliği olup olmadığı açıkça belirtilmemiş olsa da Anayasa Mahkemesi’nin isabetle tespit etmiş olduğu gibi⁹⁷ “kamu gücü ve yetkileri ile donatıldığı, gelirlerinin niteliği, merkezî idare ile olan bağlantısı ve personelinin hukuki statüsü gözönünde bulundurulduğunda bir kamu tüzel kişisi” olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye’de uzay faaliyetleri açısından günümüzde başlıca kamu kurumu olan TUA’nın görevleri ve yetkileri, 23 sayılı CBK’nin 4/1. maddesinde, 22 bent hâlinde sayılmıştır. Söz konusu görev ve yetkiler arasında, temel olarak ajansın görevlerinden ve yetkilerinden bahsedilmiş olsa da 23 sayılı CBK 4/1-g maddesi, “Kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör kuruluşları tarafından uzaya gönderilecek uydu ve uzay araçlarının yurtiçinden fırlatılmasına, yörüngeye yerleştirilmesine ve geri döndürülmesine ilişkin gerekli izinleri vermek ve koordinasyonu sağlamak; yurtdışından fırlatılmasına, yörüngeye yerleştirilmesine ve geri döndürülmesine ilişkin bildirimleri kayıt altına almak.” şeklinde olup, özel sektörün de bu alanda faaliyette bulunabileceği, ancak TUA’nın bu alanda izin verme, koordinasyon sağlama ve bildirimleri kayıt altına alma görev ve yetkisinin bulunduğu görülmektedir. Bununla birlikte, bu maddede yurtiçinden fırlatılacak olan uydular ve uzay araçlarından bahsedildiği ve henüz Türkiye’den fırlatma gerçekleştirilmediği için, bu hükümde yer alan izin usulünün şimdilik fiilen bir uygulaması bulunmamaktadır. Ancak yine de Uzay Anlaşması’nda belirlenen sorumluluk doğrultusunda ve diğer devletlerin ulusal kanunlarındaki düzenlemelerde olduğu gibi uzaya fırlatılan uzay araçları ilgili olarak izin usulünün benimsenmiş olması önemli bir adımdır. Yurtdışından fırlatmaya ilişkin kayıt altına alma yükümlülüğü ise, Tescil Sözleşmesi’nde yer alan yükümlülüğe ilişkin bir düzenleme olup, bu hüküm fiilen uygulama alanına sahiptir.

23 sayılı CBK 4/1-r’de ise “Ajansın görev alanı ve faaliyetleri kapsamında, uzay ve havacılık teknolojileri ve sistemleri alanında” TUA’ya Cumhurbaşkanı’nın onayı ile özel hukuk hükümlerine tabi şirket kurmak ya da ortak olmak gibi yetkiler verilmiş olup, bu hüküm de uzay faaliyetleri açısından Dünya’daki diğer ülkelerde olduğu gibi, Türkiye’de de özelleşmenin ve ticarileşmenin önemli bir rolü olduğuna işaret etmektedir.

Böylece, 23 sayılı CBK’de yer alan düzenlemeler, diğer devletlerin uzay kanunları ile getirilen düzenlemeler ile benzer görünse de uzay faaliyetlerinde izin/lisans usulünün ve idare tarafından yapılacak denetimlerin ve uygulanacak idari yaptırımların ayrıntılarıyla belirlendiği bir uzay kanununa ihtiyaç duyulmaktadır ve aslında bu husus anayasal bir gereklilik olarak da karşımıza çıkmaktadır. Zira, hem Anayasa’nın 123/1 maddesinde yer alan idarenin kanuniliği ilkesi, hem de idari yaptırımlar açısından Anayasa’nın 38. maddesi doğrultusunda idari yaptırımların da kanunla düzenlenmesi gerekliliği göz önüne alındığında, uzay faaliyetlerinde izin, denetim ve idari yaptırım süreçlerinin kanunla düzenlenmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Doktrinde bu hususta isabetle işaret edilen diğer hususlar ise, 23 sayılı CBK-md4/4’te yer alan “Bu madde ile Ajansa verilen görev ve yetkilerin kullanımına ilişkin usul ve esaslar Ajans tarafından çıkarılacak yönetmeliklerle belirlenir.” hükmü ile, TUA’ya 23 sayılı CBK ile verilen görev ve yetkilerin de yönetmelik ile düzenlenmesine olanak tanınmış olduğu, ancak bu görevlerden uzay faaliyetlerine ilişkin izinler ve idari yaptırımların belirlenmesi gibi hususların kanun yerine yönetmelikle düzenlenmesinin hukuka aykırı olacağı ve bu konuların aynı zamanda uzay faaliyetinde bulunan özel sektörün mülkiyet hakkına ilişkin sonuçları da olacak olması sebebiyle, bu hususların Anayasa-md. 104/17’de yer alan “Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleriyle dördüncü bölümde yer alan siyasi haklar ve ödevler Cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle düzenlenemez.” hükmü sebebiyle de Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile düzenlenmesinin tartışmalara sebep olacağı; bu sebeplerle uzay faaliyetlerinin kanunla

⁹⁷AYM, E. 2020/7, K. 2022/146, KT. 30.11.2022, RGT. 06.06.2023, RGS. 32213.

düzenlenmesinin daha uygun olacağıdır⁹⁸. Bu açılardan bakıldığında, Türkiye'nin ulusal uzay kanununu ivedilikle hazırlaması gerekmektedir.

TUA, milli uzay programı kapsamında “Ay Araştırma Programı”, “Uydu Üretiminin Tek Çatı Altına Toplanması ve Yerli Uydu Geliştirme Programı”, “Bölgesel Konumlama ve Zamanlama Sistemi (BKZS) Programı”, “Uzaya Erişim ve Uzay Limanı Programı”, “Uzay Havasına İlişkin Teknolojik Araştırmalar”, “Uzay Nesnelerinin Yerden Gözlemi ve Takibi”, “Uzay Sanayi Ekosisteminin Geliştirilmesi”, “Uzay Teknolojileri Geliştirme Bölgesi Kurulması”, “Uzay Farkındalığı ve İnsan Kaynağının Geliştirilmesi”, “Türk Astronot ve Bilim Misyonu Programı” olmak üzere başlıca on hedef belirlemiştir⁹⁹. TUA'nın günümüzde yürütmekte olduğu en önemli projeler ise, UTAS-R ve AYAP-1 projeleridir¹⁰⁰. UTAS-R projesi ile, öncelikle, TÜBİTAK Ulusal Metroloji Enstitüsü (UME) tarafından üretilmiş olan atomik saatin uzay ortamına uygun duruma getirilmesi, sonrasında ise uzaya gönderilmesi ve uzay ortamında test edilmesinin gerçekleştirilmesi öngörülmektedir¹⁰¹. AYAP-1 projesi ile ise, Ay yüzeyine milli teknolojilerin kullanıldığı bir uzay aracı gönderilmesi hedeflenmektedir¹⁰².

Böylece, TUA uluslararası düzeydeki diğer uzay ajansları ile benzer nitelikte görev ve yetkilerle donatılmış olan, Türkiye'deki uzay faaliyetleri açısından başlıca kamu kurumudur ve diğer kurumların yapıları da göz önüne alındığında Türkiye'de uzay faaliyetlerinin yürütülmesinde görevli birimlerin tümünde kamusalılık unsuru ağır basmaktadır.

Bununla birlikte, son yıllarda Türkiye'de özel hukuk kişileri tarafından da uzay faaliyetlerine duyulan ilgi artmaya başlamıştır. Plan-S¹⁰³ ve Fergani Uzay¹⁰⁴ gibi şirketler, Türkiye'de son yıllarda uzay faaliyetleri kapsamında kurulmuş olan şirketlerdir.

C. Uzay Faaliyetlerinin Hukuki Niteliği

1. İdarenin Öngörme ve Alternatif Belirleme Ödevi ile Özendirme ve Destekleme İşlevinin Uzay Faaliyetlerindeki Önemi

İdarenin uzay faaliyetleri ile ilgili olarak belirtilmesi gereken ilk husus, uzay alanında geleceğe ilişkin hem ulaşılan teknolojiyi yakalamanın hem de olası tehlikelere karşı dikkatli adımlar atılmasının bir gerekliliği olarak “öngörme ve alternatif belirtme”¹⁰⁵ ödevinin ve yine uzay teknolojilerinin maliyeti sebebiyle özel sektöre duyulan ihtiyaç sebebiyle, “özendirme ve destekleme”¹⁰⁶ işlevinin oldukça önemli olduğudur.

İdarenin öngörme ve alternatif belirtme ödevinin anayasal temelini, Duran'ın belirtmiş olduğu gibi anayasal kalkınma planlarına ilişkin düzenleme oluşturmaktadır¹⁰⁷. Zira, idareye plan yapmak hususunda

⁹⁸Bektaş (41) 269-270.

⁹⁹Milli Uzay Programı Strateji Belgesi 2022-2030, (Türkiye Uzay Ajansı 2022) 27 vd.

¹⁰⁰<<https://tua.gov.tr/tr/projeler/yurutulen-projeler>> Erişim Tarihi 06.08.2025.

¹⁰¹<<https://tua.gov.tr/tr/proje/utas-r>> Erişim Tarihi 06.08.2025.

¹⁰²<<https://tua.gov.tr/tr/proje/ayap-1-2>> Erişim Tarihi 06.08.2025.

¹⁰³Plan-S, 2021 yılında kurulmuştur; <<https://www.plan.space/our-dna>> Erişim Tarihi 07.08.2025.

¹⁰⁴Fergani Uzay, 2022 yılında kurulmuştur; <<https://ferganispace.com/tr/>> Erişim Tarihi 07.08.2025.

¹⁰⁵Lütfi Duran, *İdare Hukuku Ders Notları*, (Fakülteler Matbaası 1982) 361 vd.

¹⁰⁶Duran (n 105) 346 vd.

¹⁰⁷Duran'ın değerlendirmelerini yaptığı dönemde yürürlükte olan 1961 AY-md. 41: “İktisadî ve sosyal hayat, adâlete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenlenir. İktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek; bu maksatla, millî tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma planlarını yapmak Devletin ödevidir.”; Günümüzde her ne kadar “ödev” yerine “görev”, “kalkınma planı” yerine “plan” denmiş olsa da aynı esasların geçerli olduğunu söylemek mümkündür. 1982 AY-mad. 166: “Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayi ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir. Planda millî tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeyi sağlayıcı, yatırım ve istihdamı geliştirici tedbirler öngörülür; yatırımlarda toplum yararları ve gerekleri gözetilir; kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınır. Kalkınma girişimleri, bu plana göre gerçekleştirilir.”

açıkça bir anayasal yükümlülük getirilmiş olup, kalkınma planlarından da açıkça ilgili anayasa maddesinde bahsedilmektedir. Günümüzde Türkiye’de kalkınma planları Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı¹⁰⁸ tarafından hazırlanmakta olup, 12. Kalkınma Planı’nın¹⁰⁹ (2024-2028) birçok maddesinde uzay faaliyetleri ile ilgili planlara da yer verilmiştir. Öte yandan, idarenin planlama faaliyeti sadece kalkınma planları ile sınırlı olmayıp idare başka planlar da yapmaktadır¹¹⁰ ve tüm bu planlar aslında idarenin öngörme ve alternatif belirleme ödevi doğrultusunda oluşan öngörülerini sonucu oluşturmaktadır. Doktrinde de Gür tarafından öngörme ve planlama faaliyeti birbirinden ayrılarak, idarenin öngörme faaliyetinin diğer tüm faaliyetleri açısından bir *“basamak niteliği”* taşıdığı ve bu faaliyetlerden en yakın ilişki içinde olduğu faaliyetin ise planlama olduğu belirtilmektedir¹¹¹¹¹². Böylece, idarenin uzay faaliyetleri açısından geleceği öngörerek gerekli planlamaları yapması, 21. yüzyılda idarenin en önemli sorumlulukları arasında yer almaktadır.

Uzay faaliyetleri açısından idarenin özendirme ve destekleme faaliyetleri de oldukça önemli bir yerdedir. Doktrinde Çakır, 2000’li yıllarla birlikte NASA’nın maliyetleri düşürmek ve performansları artırmak amacıyla bazı hedeflerini özel sektöre devretmesiyle ortaya çıkan *“Yeni Uzay”*’da *“Özel sektörün ciddi manada yük-selişe geçtiğini kamunun da bunu teşvik ettiğini, kolaylaştırdığını, teknik olarak desteklediğini ve son olarak teknolojik gelişmeleri dikkate alarak hukuki anlamda bunun alt yapısını oluşturduğunu”* ve Türkiye’nin de her ne kadar geç kalmış olsa da *“Yeni Uzay”*’ı yakalayabilmek için uzay faaliyetlerinde rekabet gücünü artıracak şekilde, *“...start-upların ortaya çıkmasını kolaylaştırıcı ve teşvik edici platformların kurulması, uzay alanına ilgi duyan şirketlerin bilgilendirildiği ve yönlendirildiği merkezlerin oluşturulması”* yönünde adımlar atması gerektiğini belirtmektedir¹¹³. Türkiye’de, Milli Uzay Programı’nda yer verilen bazı düzenlemeler de idarenin bu alandaki özendirme ve destekleme faaliyetlerine örnek olarak gösterilebilir. Örneğin, söz konusu programın Uzay Teknolojileri Geliştirme Bölgesi Kurulması¹¹⁴ hedefinin strateji ve ilkeleri arasında *“Uygun teşvik mekanizmaları ve tanıtım ile özellikle uzay alanına devşirilebilecek yeteneklere sahip KOBİ’lerin Uzay Teknolojileri Geliştirme Bölgesi’nde yer almasının sağlanması”*na ve *“Uluslararası firmaların da ilgili teknoloji geliştirme bölgesinde yer almasının teşvik edilmesi”*ne¹¹⁵ de yer verilmiştir. Milli Uzay Programı temelde idarenin planlama faaliyeti kapsamında olsa da bu planda teşviklere de yer verilmiş olması, uzay faaliyetleri açısından idarenin her iki tür görevinin önemini ve birlikteliğini görmek açısından önemli bir sonuca ulaşılmasına imkân vermektedir.

¹⁰⁸Kalkınma planları, Kalkınma Bakanlığının kurulmasına (641 sayılı Kalkınma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, RGT.08.06.2011, RGS.27958) kadar Devlet Planlama Teşkilatı (91 sayılı Devlet Plânlama Teşkilatının Kurulması Hakkında Kanun, RGT.05.10.1960; RGS.10621) tarafından hazırlanmaktayken, günümüzde bu görev Kalkınma Bakanlığından Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığına (13 sayılı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, RGT.24.07.2018, RGS. 30488) geçmiştir. Günday (n 73) 24; Ramazan Yıldırım ve Serkan Çınarlı, Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt 2, (5. Baskı, Adalet Yayınevi 2022) 347-348.

¹⁰⁹Örnek için bkz. 12. Kalkınma Planı-271: *“2053 ufkunda, uzay alanında önde gelen ülkelerden biri olma vizyonu doğrultusunda uluslararası işbirlikleri artırılacak, genç nesiller uzay alanında çalışmaya teşvik edilecek, uzay araştırmaları yaygınlaştırılacak, uydu teknolojileri, gözlem sistemleri ve keşif programlarına yönelik olmak üzere altyapı ve teknolojik yetkinliklerin geliştirilmesi sağlanacak, ülkemizin uzay teknolojilerini üretme ve ticarileştirmede rekabetçi bir konuma gelmesi sağlanacaktır”*; 556.2: *“Başta Ay Araştırma Projesi ile yerli ve milli uydu geliştirme projeleri olmak üzere ülkemizin uzay alanında teknoloji üretme kabiliyeti artırılacaktır”*; 695.3: *“Savunma sanayii, yapay zekâ, siber güvenlik, temiz ve sürdürülebilir enerji ile uzay teknolojileri gibi stratejik alanlarda nitelikli işgücü yetiştirmeye yönelik kamu-üniversite-özel sektör işbirliği programları uygulamaya konulacaktır”*.

¹¹⁰Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. Yıldırım ve Çınarlı (n 108) 337-354; Tahir Muratoğlu, *Teşkilat, Planlama ve Uygulama Boyutuyla İmar Hukuku*, (4. Baskı, Seçkin Yayınevi 2024) 145-220.

¹¹¹Necip Taha Gür, ‘İdare ve Gelecek Yaklaşımı: İdarenin Gelecek Öngörüsünün İdari Faaliyetlerdeki Yeri ve Görünümü Hakkında Değerlendirmeler’ (2024) 23 İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, 111, 95-113.

¹¹²Öngörme ve planlama faaliyetini birlikte ele alan bir çalışmada da bu faaliyetlerin, idarenin tüm diğer faaliyetlerini doğrudan ilgilendirdiği belirtilmektedir. Mahmut Ceylan, ‘İdarenin Öngörme (Planlama) Faaliyeti ve Bu Faaliyetin Deprem Örneği Üzerinden Önemi Anlamak’ (2023) 4 ÇÜHAD, 116, 116-134.

¹¹³Tuğrul Çakır, ‘Türkiye’nin Uzay Alanındaki Hukuk Politikasına Yön Vermesi Gereken Temel İlkeler’ (2022) 1(68) Adalet Dergisi, 155, 157, 153-165.

¹¹⁴Bu bölgenin kurulmasının Türkiye’nin rekabetçi olma hedefi açısından çok değerli olduğu belirtilmektedir. Çakır (n 113) 157, dipnot 12.

¹¹⁵Milli Uzay Programı Strateji Belgesi 2022-2030, (Türkiye Uzay Ajansı 2022) 48.

Son olarak eklemek gerekir ki, idarenin özendirme ve destekleme faaliyetleri kapsamında özel sektörü teşvik etmesi, uzay faaliyetlerinde idarenin rolünün azalması sonucunu doğurmamalı, idare bu alanda temel düzenleyici ve denetleyici mekanizma olmaya devam etmelidir.

2. Uzay Faaliyetlerinin Kamu Hizmeti Niteliği

Kamu hizmeti idare hukukunun en önemli, ancak üzerinde tartışmalar bulunan ve belirsizlikler içeren kavramlarından biridir¹¹⁶ ve kavramın içeriği değişen çağa ve teknolojiye bağlı olarak sürekli dönüşüme uğramaktadır. Bu sebeplerle, idare hukuku doktrinde kamu hizmetini tanımlamak için farklı ölçütlere ya da yaklaşımlara başvurulmuştur¹¹⁷. Bununla birlikte, doktrinde de ifade edilmiş¹¹⁸ olduğu gibi, organik yani hizmetin idare tarafından yerine getirilip getirilmediğine dayanan¹¹⁹ ve fonksiyonel yani faaliyetin sunumunda kamu yararının bulunup bulunmadığına dayanan¹²⁰ ölçütler kamu hizmeti açıklanırken mutlaka dikkate alınması gereken esaslı ölçütlerdir. Organik ölçüt ile ilgili olarak belirtmek gerekir ki her ne kadar günümüzde pek çok kamu hizmeti salt idare değil özel hukuk kişileri tarafından yerine getiriliyor olsa da bu durumda da idarenin denetim ve gözetim yetkisi ve görevi söz konusu olduğundan, organik ölçüt kamu hizmetinin anlaşılmasındaki değerini korumaya devam etmektedir¹²¹. Zira, Türkiye’de idare hukukçuları tarafından en çok kabul gören¹²² ve Fransa’da da önem kazandığı belirtilmiş¹²³ olan sübjektivist (pozitif hukuka dayanan) yani kanun koyucunun devletin hangi faaliyetlerinin kamu hizmeti sayılacağına kanun ya da anayasa hükümleri ile belirleme yetkisi olduğuna dayanan ölçüt¹²⁴ göz önüne alındığında da faaliyetin kamu hizmeti olup olmadığının açıkça belirtilmediği durumlarda kanun koyucunun iradesi hakkında yorum yapmak gerekecektir¹²⁵. Bu değerlendirme yapılırken kuşkusuz, söz konusu faaliyetin kamu hukuku rejimine tabi tutulup tutulmadığı ve faaliyette asıl sorumlunun idare olduğunun anlaşılmasını sağlayacak hükümler olup olmadığı göz önüne alınmalıdır¹²⁶.

a. Sübjektivist ve Organik Ölçütler ile Tabi Tutulacak Hukuki Rejim Açısından

Günümüzde, Türkiye’de uzay faaliyetlerini düzenleyen ayrı bir kanun bulunmamaktadır. Bununla birlikte, uzaya ilişkin faaliyetlerde bulunan idari birimlerden TUSAŞ’ın, TÜRKSAT’ın ve TÜBİTAK’ın kuruluşu kanunla olmuş, sonradan TÜBİTAK 4 sayılı CBK ile yeniden düzenlenmiş ise de kuruluş kanunu olan 278 sayılı Kanun’un bazı hükümleri günümüzde de yürürlükte ve bu hükümlerle TÜBİTAK’a özel hukuku aşan, kamu hukuku rejimine tabi olmaya yönelik hükümler getirilmiştir (II/B/1). TUA ise, yukarıda belirtilmiş olduğu gibi (II/B/4), CBK ile kurulmuş¹²⁷ ve söz konusu CBK ile TUA’ya kamu gücü yetkileri tanınmıştır.

¹¹⁶Ayrıntılı bilgi için bkz. Süheyy Derbil, ‘Kamu Hizmeti Nedir?’ (1950) 7 (3) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 28, 28-36; Turgut Tan, ‘Anayasa Mahkemesi Kararlarında Kamu Hizmeti Yaklaşımı’ (1991) 8 Anayasa Dergisi, 236, 233-252.

¹¹⁷Ayrıntılı bilgi için bkz. Sıddık Sami Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları C. I*, (3. Baskı, İsmail Akgün Matbaası 1966) 27-38.

¹¹⁸Azrak, Ders Notları, 9’dan aktaran: Aydın Gülan, ‘Kamu Hizmeti Kavramı’ (1988) 9 (1-3) İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, 148, 147-159.

¹¹⁹Onar (n 117) 33.

¹²⁰Onar (n 117) 33.

¹²¹Gülan (n 118) 148.

¹²²Bu yönde örnek görüş için bkz. Ulusoy (n 90) 505, 510. Gülan ise, bu noktada Avukatlık Kanunu’nda avukatlığın kamu hizmeti olduğuna dair açık kanun hükmüne atıf yaparak, kanun koyucunun iradesinin faaliyetin kamu hizmeti niteliği ile ilgili “kurucu bir rolü” olsa da bu rolü çok fazla önemsemek gerektiğini, özellikle organik ölçütün temel bir nitelik taşıdığını ve kamu hizmeti niteliği hususunda sınırlı olmayan belirtilerden (“kamu kudreti ayrıcalıkları”) yola çıkarak mahkemenin her somut olaya göre tespit yapacağını belirtmektedir; Gülan (n 118) 154, 154 dipnot 74, 154 dipnot 73.

¹²³Ali Ulusoy, ‘Fransız ve Avrupa Birliği Kamu Hizmeti Anlayışlarının Türk Hukukuna Etkisi’ (1999) 48 (1) AÜHFD, 167, 165-176.

¹²⁴Pertev Bilgen, ‘Kamu Hizmeti Hakkında’ (1980) 1 (1) İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, 113, 113-116; K. Burak Öztürk, ‘Kamu Hizmeti İmtiyaz Sözleşmeleri’, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi 2000) 13-14.

¹²⁵Öztürk (n 124) 13-14; Bu hususta ayrıca bkz. Sezin Öztoprak, *İdari Sözleşmelerde Kamu Gücü Ayrıcalıkları*, (Yetkin Yayınevi 2019), 50-51.

¹²⁶Ayrıntılı bilgi için bkz. Ulusoy (n 90) 510-511.

¹²⁷Bu hususta Ulusoy tarafından CBK ile kamu hizmeti kurulamayacağı, kamu hizmetlerinin kurulmasının AY-md. 123/1’de yer alan “idare kuruluş ve görevleri ile bir bütündür ve kanunla düzenlenir.” hükmünün 2017 Anayasa değişikliğinden sonra dahi değişime uğramaması sebebiyle, kamu hizmetlerinin kurulmasında ve kaldırılmasında kanunilik ilkesinin geçerliliğini korumakta olduğu, Cumhurbaşkanının ise, kurulmuş ya

Bu çerçevede değerlendirme yapıldığında uzay faaliyetlerinin kamusal yönü ağır basan faaliyetler olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Yine bu faaliyetleri yerine getiren idari birimlerden TÜRKSAT, TÜBİTAK ve TUA'nın kamu tüzel kişisi olduğu AYM kararları ile de ortaya konmuş, TUSAŞ açısından kamu kurumu niteliği ile ilgili olarak günümüzde belirsizlik söz konusu olsa da yukarıda (II/B/2) açıklanmış olduğu gibi söz konusu kurumun kamusal yönü ağırlık kazanmıştır. Kaldı ki, uzay faaliyetleri ile ilgili olarak Türkiye'nin de taraf olduğu ve Anayasa-md. 90/5 gereği kanun hükmünde olan uluslararası antlaşmalarla da uzay faaliyetlerinin devletin sorumluluğunda olduğu ve bu faaliyetler özel hukuk kişileri tarafından yerine getirildiği takdirde de devletin sorumluluğun devam edeceği, bu faaliyetlerin özel hukuk kişileri tarafından yerine getirilmesinin devletin iznine tabi olduğu ve devletin söz konusu özel hukuk kişilerini denetlemekle yükümlü olduğu kabul edilmiştir. Bu hükümlerin işaret ettiği idare hukuku uygulaması, kamu hizmetinin ruhsat usulü ile özel hukuk kişilerine gördürülmesidir¹²⁸. Türkiye'nin de hem bu antlaşmaların tarafı olması hem de 23 sayılı CBK'de özel hukuk kişilerinin gerçekleştireceği faaliyetlerin TUA'nın iznine tabi tutulmuş olması sebebiyle, uzay faaliyetlerinde ruhsat usulüne benzer bir yöntem benimsemiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu usulün ayrıntılarıyla düzenlenmesi için Türkiye'nin kapsamlı bir Uzay Kanunu'na ihtiyaç duyduğu kuşkusuz olsa da uzay faaliyetlerinin gerek sübjektivist ve organik ölçütler gerek uzay faaliyetlerine uygulanacak hukuki rejim göz önüne alındığında kamu hizmeti olarak nitelenebileceği düşünülmektedir.

b. Fonksiyonel Ölçüt ve Özellikle Üstün Kamu Kamu Yararı Ölçütü Açısından

İlk bölümde (I/A) de belirtilmiş olduğu gibi, uzay faaliyetleri salt uzayın keşfine yönelik faaliyetler olmayıp, sağlık, tarım, iklim, çevre, haberleşme ve ulaşım gibi birçok kamu hizmeti alanını da yakından ilgilendirmektedir. Bu sebeple, uzay faaliyetlerinde kamu yararı, hatta bunu aşarak küresel düzeyde insanlık yararı bulunmaktadır. Bu noktada, Danıştay içtihadı ile oluşturulmuş ve birbiriyle çatışan kamu yararlarının dengelenmesi¹²⁹ amacıyla üstün olduğu kabul edilen kamu yararını tercih edebilmek¹³⁰ için başvuru olan “üstün kamu yararı” ölçütünün¹³¹ de uzay faaliyetleri açısından özel bir öneme sahip olduğu düşünülmektedir. Bu içtihat, genel olarak çevrenin korunması amacıyla ortaya çıkmış ve Danıştay çoğunlukla üstün kamu yararı tercihinin çevrenin korunmasından yana kullanmıştır. Hatta Danıştay bir kararında açıkça, “çevrenin korunmasında üstün kamu yararı bulunduğu” hususunda genel tespit de bulunmuştur¹³². Benzer şekilde, Danıştay, maden işletmesi hususunda¹³³ ve sağlık hizmetlerine ilişkin tasarruflarda¹³⁴ üstün kamu yararı bulunduğunu belirtmiştir. Danıştay, imar planlarının yargısal denetimi sırasında gözetilmesi gereken zorunlu bir ilke olarak “üstün kamu yararı ilkesi”ni vurgulamaktadır¹³⁵. Danıştay'ın bu içtihadı her somut olayda

da kaldırılmış olan bir kamu hizmetinin “icrası” için gereken teşkilatı kurmak gibi somut düzenlemeleri yapma noktasında yetkisi bulunduğu belirtilmiş (Ulusoy (n 90) 512-513.) olup; bu görüş de yukarıda (II/B-4) tartışılmış olan, uzay faaliyetlerinin kanunla düzenlenmesi gerekliliğini destekleyen bir görüş olarak değerlendirilmektedir.

¹²⁸Ayrıntılı bilgi için bkz. Günday (n 73) 362; Özay (n 86) 255-256.

¹²⁹Özge Aksoylu, ‘Çevrenin Korunması ve Kamu Yararları Çatışması-Danıştay ve Conseil d’Etat İçtihatlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış’ (2011) 2 Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 141-142, 139-254.

¹³⁰Ali Hamza Şahin, ‘Sağlık Hizmetlerinin Üstün Kamu Yararı Niteliği ve Bunun Danıştay Kararlarındaki Tezahürü’ (2023) 155 Danıştay Dergisi, 177, 169-202.

¹³¹Bu hususta ayrıca bkz. Selin Ovalıoğlu, ‘Danıştay Kararları Işığında Üstün Kamu Yararı’ (2015) 10 (24) Memleket Siyaset Yönetim (MYS), 129, 124-146.

¹³²DİDDK, E. 2007/1844, K. 2011/913, KT. 21. 10. 2011'den aktaran: Aksoylu (n 129) 145.

¹³³“Anayasa ve Maden Kanunu hükümleri uyarınca m(a)denlerin aranması, işletilmesi, değerlendirilmesi ve ekonomiye kazandırılmaları esas olduğundan, maden işletmesi konusunda üstün kamu yararının varlığı nedeniyle madenlerin anılan amaç doğrultusunda işletilebilmesinin sağlanabilmesi için Yasalarla mülkiyet hakkına sınırlandırmalar getirilmiştir.”; D6D, E. 1997/7130, K. 1999/3313, KT. 15.06.1999; <https://karararama.danistay.gov.tr/>Erişim Tarihi 14.08.2025.

¹³⁴“Ülkemizin çözüm bekleyen temel sorunlarından biri olan sağlık hizmetlerinin etkin ve yaygın biçimde sunumunun önem arz etmesi karşısında, bu hizmetin yürütülmesine yönelik tasarrufların da “Üstün Kamu Yararı” taşıdığı, Dairemizin süregelen kararlarından; D6D, E. 2013/1015, K. 2014/2428, KT. 28.03.2014; <https://karararama.danistay.gov.tr/>Erişim Tarihi 14.08.2025.

¹³⁵“İmar planlarının yargısal denetimi sırasında şehircilik ilkeleri, planlama esasları ve kamu yararı kriterlerinin yanı sıra özelliği itibarıyla imar planının bütünlüğü, genel yapısı, kapsadığı alanın nitelikleri ve çevrenin korunması gibi olguların yanı sıra “üstün kamu yararı” ilkesinin de gözetilmesi zorunludur.”; D6D, E. 1996/5362, K. 1997/3020, KT. 17.06.1997; <https://karararama.danistay.gov.tr/>Erişim Tarihi 14.08.2025.

yapılan değerlendirmeler doğrultusunda gelişmeye devam etmektedir. Örneğin, Danıştay bir kararında tekel niteliğinde sunulan demiryolu ulaşımının üstün kamu yararı taşıdığına karar vermiştir¹³⁶. Danıştay'ın üstün kamu yararına ilişkin son yıllarda vermiş olduğu kararlara verilebilecek örneklerden bir diğeri ise, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkesi çerçevesinde kişilerin hukuk güvenliklerinin ve idari istikrarın sağlanmasında üstün kamu yararı bulunduğu yönündeki kararlarıdır^{137 138}.

Böylece, söz konusu kavram bazı kararlarda kamu yararlarının dengelenmesi hususunda bir ölçüt olarak kullanılmakta, bazı kararlarda ise hangi kamu yararının üstün olduğu açıkça belirtilmekte ve Danıştay'ın her somut olay özelinde yaptığı değerlendirmeler sonucu gelişmektedir. Kamu yararı kavramı, idare hukuku açısından hâlihazırda belirsiz bir kavram iken¹³⁹, üstün kamu yararının da aynı belirsizliği taşıması doğaldır. Bu sebeple, kavramı tanımlamaktan ziyade uyumsuzluk konusu olay çerçevesinde değerlendirmek yapmak en doğru yaklaşım olacaktır. Yine de Danıştay 6. Dairesi'nin kavrama ilişkin şu şekilde bir açıklaması bulunmaktadır: *"Üstün kamu yararı, iki kamu yararının birbiriyle yarıştığı ya da çatıştığı durumlarda daha geniş kamunun yararı ya da uzun vadeli kamu yararı anlamına gelen, henüz belirli bir tanıma sahip olmayan bir kavramdır."*¹⁴⁰.

Bu açıklamalardan yola çıkarak ve uzay faaliyetlerinin geniş kapsamı ile bu faaliyetler sırasında etkilenen başka kamu yararlarının da bulunacağı dikkate alındığında, gerçekleştirilen faaliyetteki kamu yararının üstünlüğünün belirlenebilmesi için bu ölçütün her somut olayda dikkate alınması önemli olacaktır. Örneğin, Danıştay'ın madencilik faaliyetinde üstün kamu yararı bulunduğuna yönelik içtihadı, Türkiye'nin uzay madenciliği yapma ihtimalinde de kullanılabilecek bir ölçüt olabilir. Öte yandan, yurtdışında fırlatmaya yönelik bir tesisin kurulması aşamasında, çevreye zarar verebilecek faaliyetlerin söz konusu olma ihtimalinde yine üstün kamu yararı ölçütüne göre değerlendirme yapılabilecektir.

Böylece, fonksiyonel ölçüt açısından yapılan değerlendirmede de uzay faaliyetlerinde kamu yararı bulunduğu açıkça ortaya çıkmakta ve üstün kamu yararı ölçütü, uzay faaliyetleri açısından önemli bir ölçüt olarak belirmektedir.

Sonuç olarak, Türk idare hukuku açısından uzay faaliyetlerinin idarenin öngörme ve alternatif belirleme ödevi ile özendirme ve destekleme faaliyetlerinin de özellikle dikkate alınması gereken ve sunulmasında kamu yararı bulunduğu kuşkusuz olan ve başka kamu yararları ile karşı karşıya geldiği durumlarda üstün kamu yararı ölçütüne başvurularak değerlendirme yapılması gereken bir kamu hizmeti alanı olduğu değerlendirilmesini yapmak mümkündür. Bu sebeple, Türkiye'nin de uzay faaliyetlerini idare hukuku açısından

¹³⁶"Demiryolu ulaşımının yolcu ve yük taşımacılığında kent içi, kentler arası ve ülkeler arası boyutuyla kitle halinde ve yüksek taşıma kapasitesi ile öne çıkan özelliği karşısında, davacı Kuruluş tarafından tekel niteliğinde sunulan bu hizmetin üstün kamu yararı taşıması karşısında"; D6D, E. 2006/5520, K. 2007/4165, KT. 02.07.2007; <<https://karararama.danistay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 14.08.2025.

¹³⁷"Anayasa'nın 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyeti'nin nitelikleri olarak belirtilen hukuk devletinin temel ilkeleri arasında "hukuki güvenlik" ve "belirlilik" ilkeleri yer almaktadır. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde Devlete güven duyabilmesini, Devletin de yaptığı düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Hukuki güvenlik ve hukuki istikrar kişilerin gelecekle ilgili plan, düşünce ve kararlarında, var olan hukuk kurallarına güvenerek hareket etmelerinin hukuken korunmasına dayanak teşkil eder. Anayasanın 124. maddesi gereği idarelerin, düzenleme yetkisine sahip olduğu alanlarda, eski hukuki durum çerçevesinde, hak kayıplarını önleyici düzenleme yapması da gerekmektedir. Bu sayede; hukuk devleti olmanın gereği olarak üstün kamu yararı ihlal edilmeden, kişilerin hukuki güvenliği korunmakla birlikte, idari istikrar da sağlanmaktadır."; D8D, E. 2019/6973, K. 2021/2483, KT. 22.04.2021; <<https://karararama.danistay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 14.08.2025.

¹³⁸"Yönetmelikle getirilen düzenlemenin hukuki belirliliğe aykırı olmadığı ve üstün kamu yararının amaçlandığı, kaldı ki tarım arazilerinin korunması ve geliştirilmesinin Toprak Koruma Kurulunun görevleri arasında olduğu ve kurul kararlarına karşı yargı yoluna başvurulabileceği hususları birlikte "Dava konusu Yönetmelik açısından verilecek bir iptal kararının, numara taşıma uygulamasından yararlanan tüketiciler açısından bir kaosa neden olabileceği; tüketicilerin, abonelik haklarının zarara uğrayacağı hatta tazminat davaları ile karşılaşılabilmesi dolayısıyla kamusal ve bireysel anlamda maddi zarara yol açılabilmesi; hem kamu açısından hem de telekomünikasyon piyasası açısından hukuki güvenliğin tehlikeye düşeceği öngörüldüğünden hukuki güvenlik ve istikrar ilkeleri açısından da davanın reddine karar verilmesinin hukuka, usule ve kamu yararına uygun düşeceği açıktır. Bu tip durumlarda korunması gereken önceliğin "üstün kamu yararı" olduğu konusunda şüphe bulunmamaktadır."; DİDDK, E. 2024/1916, K. 2025/681, KT. 24.03.2025; <<https://karararama.danistay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 14.08.2025.

¹³⁹Tekin Akıllıoğlu, 'Kamu Yararı Kavramı Üzerine Düşünceler' (1988) 9 (1-3) İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, 11, 11-22.

¹⁴⁰D6D, E.2011/4773, K.2014/7690, KT.26.11.2014'ten aktaran: Şahin (n 130) 178.

düzenleme altına alan ve bu faaliyetlerin hukuki rejimini ayrıntılı şekilde belirleyen bir kanun düzenlemesini en kısa sürede hazırlayarak yürürlüğe koyması oldukça önemlidir¹⁴¹.

Sonuç

Uzay faaliyetleri, insanların bilinmeyene olan merakının bir sonucu olarak başlayıp gelişmiş ve SSCB'nin Sputnik-I uydusunu Dünya dışına fırlatmasıyla insanlık tarihinde yeni bir dönemin kapıları açılmıştır. Bu tarihten sonra SSCB ve ABD arasında uzun yıllar süren uzay yarışı, insanlık için hem önemli keşiflerin yapılmasını sağlamış hem de bu yarış sürecinde geliştirilen teknolojiler insanların Dünya'daki yaşamlarını kolaylaştıracak yenilikleri de beraberinde getirmiştir. Uzay hukuku da ilk kez bu gelişmelerin yaşanmasının hemen ardından BM tarafından hazırlanan hukuki belgeler ve uzay hukukunun en önemli alt yapısını oluşturan Uzay Anlaşması, Kurtarma Anlaşması, Sorumluluk Sözleşmesi, Tescil Sözleşmesi ve Ay Anlaşması olarak anılan beş temel uluslararası antlaşma ile uluslararası hukukun bir alt dalı olarak şekillenmeye başlamıştır. Günümüzde de uzay faaliyetleri ivmelenerek ilerlemeye devam etmekte olup, bu alanda çok sayıda devlet ulusal uzay ajanslarını kurmuştur. Bununla birlikte, uzay faaliyetleri oldukça maliyetli olduğundan, bu alan özel sektöre de açılmıştır. Ancak, özel sektörün faaliyetleri devletin izni ve denetimine tabi olup, devlet özel sektörün de faaliyetlerinden sorumludur. Bu ilke, BM tarafından hazırlanan Uzay Anlaşması'nda açıkça yer almaktadır ve ayrı bir idari rejimi olsun ya da olmasın birçok devlet de ulusal kanunlarında uzay faaliyetleri ile ilgili olarak Uzay Anlaşması'nda yer alan sorumluluk doğrultusunda, uzay faaliyetlerinin özel hukuk kişileri tarafından yerine getirilmesinde, lisans, yetkilendirme, izin gibi yöntemleri benimsemiştir. Yine, BM Tescil Sözleşmesi ile getirilen tescil yükümlülüğü çerçevesinde devletlerin uzaya gönderdikleri uzay araçlarını tescil etme yükümlülüğü bulunmakta olup, aslında bu yükümlülük de idarenin uzay faaliyetlerini yakından denetim altında tutma yükümlülüğünün bir sonucudur. Böylece, uzay hukuku uluslararası hukuktan idare hukukuna doğru bir dönüşüm yaşamıştır ve kuşkusuz bu alandaki idare hukuku alanı, yaşanan gelişmelere bağlı olarak gelişmeye devam edecektir. Ayrıca, uzay faaliyetlerinin bir yandan Dünya'da birçok kamu hizmetini yakından ilgilendirmesi diğer taraftan içinde barındırdığı öngörülebilir ya da öngörülemez riskler ve tehlikeler, bu alanda idarenin sürekli denetimini ve gözetimini zorunlu kılmakta olup, bu açıdan da uzay faaliyetlerinin nitelikleri gereği kamu hizmetlerinin hukuki rejimine tabi tutulması gerekmektedir.

Uluslararası düzeyde uzay faaliyetlerindeki ve uzay hukukundaki gelişim bu şekildeyken, Türkiye'de uzay faaliyetlerinin gelişimi Dünya'daki çizginin gerisinde kalmıştır. Bununla birlikte, Türkiye uzay hukukunun temeli olan beş uluslararası antlaşmanın tarafıdır ve Dünya yörüngesine 1994'ten bu yana haberleşme ve gözlem amacıyla çok sayıda uydu göndermiştir ve göndermeye devam edilmektedir. Ancak, Türkiye henüz kendi imkânlarıyla fırlatma faaliyetinde bulunmamıştır. 2018 yılında 23 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile Türkiye Uzay Ajansının kurulmuş olması ve bu kararnamede yurtiçinden kamu kuruluşları ya da özel sektör tarafından fırlatılacak uzay araçları ile ilgili olarak izin usulünün benimsenmesi ve yurtdışından fırlatılacak uzay araçları ile ilgili ise bildirim yükümlülüğü getirilmiş olması, Türkiye açısından AY-md. 90/5 gereği kanun hükmünde olan Uzay Anlaşması ve Tescil Sözleşmesi'nde yer alan hükümler ve diğer devletlerin ulusal kanunları ile uyumlu olması açısından önemli bir adım olmuştur. Ayrıca, 12. Kalkınma Planı'nda ve Milli Uzay Programı'nda uzay faaliyetleri ile ilgili olarak ilerleme sağlayabilecek planlar yer almaktadır. Bu açılardan bakıldığında, Türkiye'de uzay faaliyetleri açısından idari fonksiyonun birincil nitelik taşıdığı görülmektedir. Öte yandan, gerek kamu tüzel kişisi olan Türkiye Uzay Ajansı ve TÜBİTAK UZAY, gerek anonim şirket olmalarına rağmen kamu hizmeti sunmakta olan TUSAŞ ve TÜRKSAT açısından değerlendirme yapıldığında da Türkiye'de uzay faaliyetlerinin kamusal yönünün ağır bastığı anlaşılmaktadır. Bununla bir-

¹⁴¹ Benzer yönde bkz. Çakır (48) 175; Katıman (n 42) 79, 81; Bektaş (41) 269.

likte, idarenin yakın denetim ve gözetimi altında olmak kaydıyla özel sektörün de bu alanda teşvik edilmesi, uzay teknolojilerinin gelişmesine hız kazandırabilecektir. Bu açılarından değerlendirme yapıldığında, Türk idare hukuku açısından uzay faaliyetlerinin, idarenin öngörme ve alternatif belirleme ödevi ile özendirme ve destekleme faaliyetlerinin de yoğun olarak yerine getirilmesi gereken ve sunulmasında kamu yararı olduğu kuşkusuz ve farklı kamu yararlarının çatışması mümkün olan bir alan olması sebebiyle üstün kamu yararı ölçütünün mutlaka değerlendirilmesi gereken bir kamu hizmeti alanı olarak nitelenmesi mümkündür.

Sonuç olarak, uzay hukukunun günümüzde idare hukuku ile yakın bir ilişkisi bulunmaktadır ve birçok devlet ulusal uzay faaliyetleri ile ilgili olarak ulusal düzenlemelerini yürürlüğe koymuştur. Türkiye'nin de ulusal uzay faaliyetlerinin hukuki rejimini ayrıntılarıyla belirleyen ulusal uzay kanununu ivedilikle hazırlayarak yürürlüğe koyması gerekmektedir.

Hakem Değerlendirmesi	Dış bağımsız.
Yazar Katkısı	
Çıkar Çatışması	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek	Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer Review	Externally peer-reviewed.
Author Contributions	
Conflict of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author declared that this study has received no financial support.

Yazar Bilgileri	Sezin Öztoprak
Author Details	¹ İzmir Demokrasi Üniversitesi, Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye
	 0000-0002-9460-9583 sezin.oztoprak@idu.edu.tr

Bibliyografya | Bibliography

- Akbay B, 'Uzay Hukuku ve Uluslararası Hukuk İlişkisinde Mevcut Sorunlara Dair Bir Analiz' (2023) 8 (1) Uluslararası İktisadi ve İdari Çalışmalar Dergisi, 1-18.
- Akıllıoğlu, T, 'Kamu Yararı Kavramı Üzerine Düşünceler' (1988) 9 (1-3) İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, 11-22.
- Aksoylu, Ö, 'Çevrenin Korunması ve Kamu Yararları Çatışması-Danıştay ve Conseil d'Etat İçtihatlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış' (2011) 2 Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 139-254.
- Akyılmaz, B, Sezginer, M, ve Kaya, C, *Türk İdare Hukuku*, (18. Baskı, Seçkin Yayınevi 2024).
- Alpar, M, A, *Uzay Ajansları*, (TÜBİTAK Türkiye Bilimler Akademisi Forumu No: 17 2002).
- Aşçı Ö, 'Uzay Hukuku'nda Gelişmeler ve Türkiye'nin Yeri', Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi 2023).
- Bektaş, S, *Uluslararası Hukukta Uzaya Fırlatılan Araçların Tescili*, (Yetkin Yayınevi 2023).
- Bilgen, P, 'Kamu Hizmeti Hakkında' (1980) 1 (1) İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, 113-116.
- Ceylan, M, 'İdarenin Öngörme (Planlama) Faaliyeti ve Bu Faaliyetin Deprem Örneği Üzerinden Önemi Anlamak' (2023) 4 ÇÜHAD, 116-134.
- <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://tubitak.gov.tr/sites/default/files/ uzay_ yönetmeliği.pdf> Erişim Tarihi 06.08.2025.
- Çakır, T, 'Türk Uzay Operasyonlarına İlişkin Kanun'un Hazırlanması Konusunda Öneriler' (2020) 5 (2) YBHD, 175-196.
- Çakır, T, 'Türkiye'nin Uzay Alanındaki Hukuk Politikasına Yön Vermesi Gereken Temel İlkeler' (2022) 1(68) Adalet Dergisi, 153-165.
- Çakmak, M, 'Global İdare Hukuku Tartışmaları' (2012) 16 (3) Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 121-135.
- Dembling, P G. ve Arons, D M. 'The Evolution of The Outer Space Treaty' (1967)33 Journal of Air Law and Commerce, 419-456.

- Demirbaş, M, ve Türkoğlu, M, 'Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin Özelleştirilmesi' (2002) 7 (1) Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 241-264.
- Derbil, S, 'Kamu Hizmeti Nedir?'(1950) 7 (3) Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 28-36.
- Doğan D, 'Uzay Madenciliğinin Hukuki Boyutu', İzmir Bakırçay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi 2022).
- Duran, L, *İdare Hukuku Ders Notları*, (Fakülteler Matbaası 1982).
- Erdem, M, *Uzayın ve Uzay Faaliyetlerinin Hukuki Rejimi*, (Savaş Yayınevi 2014).
- Evolution of the Role of Space Agencies, Full Report (2019) (European Space Policy Institute (ESPI) Yazarlar: Matteo Tugnoli ve Leyton Wells,).
- Gülan, A, 'Kamu Hizmeti Kavramı'(1988) 9 (1-3) İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, 147-159.
- Günday, M, *İdare Hukuku*, (11. Baskı, İmaj Yayınevi 2017).
- Gür, N, T, 'İdare ve Gelecek Yaklaşımı: İdarenin Gelecek Öngörüsünün İdari Faaliyetlerdeki Yeri ve Görünümü Hakkında Değerlendirmeler' (2024) 23 İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi, 95-113.
- Handrlica J, 'The Advent of Space Administrative Law in Europe', (2024) Acta Universitatis Carolinae – Iuridica 2, 121-131.
- <<https://ferganispace.com/tr/>> Erişim Tarihi 07.08.2025.
- <<https://karararama.danistay.gov.tr/>> Erişim Tarihi 14.08.2025.
- <<https://science.nasa.gov/mission/hubble>> Erişim Tarihi 15.08.2025.
- <<https://science.nasa.gov/mission/pioneer-10/>> Erişim Tarihi 15.08.2025.
- <<https://science.nasa.gov/mission/webb/>> Erişim Tarihi 15.08.2025.
- <<https://tua.gov.tr/tr/proje/ayap-1-2>> Erişim Tarihi 06.08.2025.
- <<https://tua.gov.tr/tr/proje/utas-r>> Erişim Tarihi 06.08.2025.
- <<https://tua.gov.tr/tr/projeler/yurutulen-projeler>> Erişim Tarihi 06.08.2025.
- <<https://tua.gov.tr/tr/uzay-tarihcemiz>> Erişim Tarihi 06.08.2025.
- <<https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGITEXT000018939303/>> Erişim Tarihi 17.08.2025.
- <<https://www.legislation.gov.au/C2004A00391/2010-03-01/text>> Erişim Tarihi 17.08.2025.
- <<https://www.nasa.gov/history/sputnik/index.html>> Erişim Tarihi 15.08.2025.
- <<https://www.nasa.gov/reference/international-space-station>> Erişim Tarihi 15.08.2025.
- <<https://www.plan.space/our-dna>> Erişim Tarihi 07.08.2025.
- <<https://www.thk.org.tr/thk-teskilati>> Erişim Tarihi 10.08.2025.
- <<https://www.tusas.com/kurumsal/hakkimizda>> Erişim Tarihi 10.08.2025.
- <<https://www.uab.gov.tr/iliskili-kuruluslar>> Erişim Tarihi 10.08.2025.
- <<https://www.unoosa.org/oosa/en/osoindex/data/documents/tr/st/stsgser.e1167.html>> Erişim Tarihi 08.08.2025.
- <<https://www.unoosa.org/oosa/en/osoindex/data/documents/tr/st/stsgser.e1219.html>> Erişim Tarihi 08.08.2025.
- <<https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/nationalspacelaw/index.html>> Erişim Tarihi 17.08.2025.
- <https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/spacelaw/nationalspacelaw/sweden/act_on_space_activities_1982E.html> Erişim Tarihi 17.08.2025.
- <<https://www.unoosa.org/oosa/en/timeline/index.html>> Erişim Tarihi 06.08.2025.
- İsbir, K. B, *Kamu Tüzel Kişiliği*, (Turhan Kitabevi 2017).
- Jackson, T, (İngilizce aslından çeviren: Cemre Ömürsuyu Seyis), Editör: Ümran Özbalcı, *emph [Bilimin Kısa Öyküsü]*, (Hep Kitap 2022).
- Katıman E, 'Uluslararası Hukukta Uzay Ajansları ve Ulusal Uzay Hukukunda Yasal Çerçeve Yeterlilik Sorunu' (2022) 9 (2) Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD), 66-84.
- Kaya, E ve Aydın, F, 'Kamu Hukuku-Özel Hukuk Ayrımının Geçersizliği' (2024) 14 (1) Hacettepe HFD, 50-90.
- Maraş, D, ve Dangubić, M, 'Cooperation Between Government Agencies and Private Companies in Space: The Case of the United States' (2022)20(2-3) Astropolitics, 226-237.
- Meray, S. L, *Uzay ve Milletlerarası Hukuk*, (Ankara Üniversitesi Basımevi 1964)
- Milli Uzay Programı Strateji Belgesi 2022-2030, (Türkiye Uzay Ajansı 2022).
- Mirmina, S, A, 'Elon Musk's 'Starman': Is it Really Legal for Billionaires to Launch Their Roadsters into Space?', (2018) Harward Law Review Blog Essay, <<https://harvardlawreview.org/blog/2018/04/elon-musks-starman-is-it-really-legal-for-billionaires-to-launch-their-roadsters-into-space/>> Erişim Tarihi 07.12.2025.

- Muratoğlu, T, *Teşkilat, Planlama ve Uygulama Boyutuyla İmar Hukuku*, (4. Baskı, Seçkin Yayınevi 2024).
- Onar, S, S, *İdare Hukukunun Umumi Esasları C. I*, (3. Baskı, İsmail Akgün Matbaası 1966).
- Ovalıoğlu, S, 'Danıştay Kararları Işığında Üstün Kamu Yararı' (2015) 10 (24), *Memleket Siyaset Yönetim (MYS)*, 124-146.
- Özay, İ. H, *Günışığında Yönetim*, (Alfa Yayınevi 1996).
- Öztoprak, S, *İdari Sözleşmelerde Kamu Gücü Ayrıcılıkları*, (Yetkin Yayınevi 2019).
- Öztürk, K, B, 'Kamu Hizmeti İmtiyaz Sözleşmeleri', Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi 2000).
- Sarıgül T, 'Neden Uzaya Gidiyoruz?' (Mart 2024) *Tübitak Bilim ve Teknik Dergisi*, 34-39.
- Şahin, A. H, 'Sağlık Hizmetlerinin Üstün Kamu Yararı Niteliği ve Bunun Danıştay Kararlarındaki Tezahürü' (2023) 155 *Danıştay Dergisi*, 169-202.
- Tan, T, 'Anayasa Mahkemesi Kararlarında Kamu Hizmeti Yaklaşımı' (1991) 8 *Anayasa Dergisi*, 233-252.
- Topal, S, 'Güneş Sistemini Tanıyalım: Mars', (2023) *Bilim Genç*; <<https://bilim.genc.tubitak.gov.tr/makale/gunes-sistemini-taniyalim-mars>> Erişim Tarihi 10.08.2025.
- TÜBİTAK 2006 Yılı Faaliyet Raporu, (<https://tubitak.gov.tr/tubitak_content_files//KGB/FR_2006.pdf>Erişim 06.08.2025).
- Ulusoy, A, 'Fransız ve Avrupa Birliği Kamu Hizmeti Anlayışlarının Türk Hukukuna Etkisi', (1999) 48 (1) *AÜHFD*, 165-176.
- Ulusoy, A. D, *Türk İdare Hukuku*, (6. Baskı, Yetkin Yayınevi 2023).
- Yıldırım, R ve Çınarlı, S, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt 2*, (5. Baskı, Adalet Yayınevi 2022).
- Yıldırım, R ve Çınarlı, S, *Türk İdare Hukuku Dersleri Cilt 1*, (9. Baskı, Adalet Yayınevi 2024).